

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

Katedra obchodního práva

Dobrovolné ručení jako způsob zajištění obchodního závazku

Diplomová práce

Autor diplomové práce:

Viktor Hunal

bytem: Václavské nám. 30, Praha 1, 110 00

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Stanislav Plíva CSc.

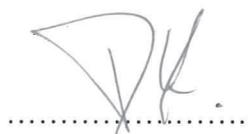
Praha 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Souhlasím s půjčováním své diplomové práce ke studijním účelům.

V Praze dne 1. června 2006

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized letters 'V' and 'H' with a horizontal line underneath.

Viktor Hunal

Poděkování

Za odborné vedení, cenné rady a připomínky při zpracování mé diplomové práce děkuji
Doc. JUDr. Stanislavu Plívovi CSc., vyučujícímu na PFUK.

Obsah:

Seznam zkratk	3
1. Úvod	4
2. Podstata a charakteristické rysy zajištění obchodních závazků	5
2.1. Obecně	5
2.2. Právní úprava a způsoby zajištění obchodních závazkových vztahů	6
3. Ručení jako způsob zajištění obchodního závazku	11
3.1. Pojem a podstata ručení	11
3.2. Princip akcesority a subsidiarity	12
4. Právní úprava ručení	14
4.1. Historie	14
4.2. Platná právní úprava	18
5. Vznik ručení	21
5.1. Obecně	21
5.2. Náležitosti ručitélského prohlášení	22
5.3. Vznik zákonného ručení	28
6. Vztah ručitele, dlužníka a věřitele před splatností zajišťovaného závazku	30
6.1. Vztah ručitele a dlužníka před splatností zajišťovaného závazku	30
6.2. Vztah ručitele a věřitele před splatností zajišťovaného závazku	37
6.2.1. Povinnost sdělit výši pohledávky	37
6.2.2. Ručení za část závazku	39
6.2.3. Mnohost ručitelů	39
6.3. Vztah ručitele, dlužníka a věřitele při změně závazků	40
6.3.1. Změna v obsahu závazků	41
6.3.2. Změna v subjektech závazků	42
7. Práva věřitele po splatnosti zajišťovaného závazku	44
7.1. Právo věřitele požadovat plnění na ručiteli	44
7.1.1. Uplatnění námitek ručitelem	47
7.1.2. Započtení pohledávek	49
7.1.3. Právo ručitele odmítnout poskytnutí plnění	49
7.2. Právo věřitele odporovat právním úkonům ručitele	51

8. Práva ručitele po úhradě zajištěvaného závazku	52
9. Zánik ručení	54
9.1. Zánik ručitelského závazku	54
9.2. Promlčení ručitelského závazku	58
10. Vliv konkursního řízení na ručení	60
10.1. Prohlášení konkursu na majetek dlužníka	60
10.2. Prohlášení konkursu na majetek věřitele	63
10.3. Prohlášení konkursu na majetek ručitele	64
11. Závěr	66
Seznam použité literatury	69
Seznam použité judikatury.....	71

Seznam zkratek:

obč. zák.	zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
ZKV	zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
o.s.ř.	zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
ZCP	zák. č. 591/1992 Sb., o cenných papírech
Sb.	Sbírka zákonů ČR
PFUK	Právnická fakulta Univerzity Karlovy
NS ČR	Nejvyšší soud České republiky

1. Úvod

Každý den vznikají účastníkům obchodně právních vztahů závazky a jim odpovídající povinnosti. Porušení povinností ze závazkového vztahu vede zpravidla k povinnosti nahradit škodu tím způsobenou, platit úroky z prodlení, pokud jde o peněžité plnění, vrátit plnění, které bylo poskytnuto povinné straně před tím, než oprávněná strana v důsledku porušení povinnosti povinného od smlouvy odstoupila apod. Ne vždy se však ten komu svědčí určité právo, svého práva domůže. Rizika vyplývajícího z porušení dohody a možnosti nepříznivým následkům předejít si byli vědomi již starověcí Římané. První instituty plnící funkci zajištění hlavního závazku tedy pocházejí již ze starověkého Říma.

V obchodně právní oblasti je potřeba zajištění závazku, pro případ nesplnění smluvní povinnosti, k níž se zaváže obchodní partner (podnikatel), obzvláště zesílena. Poskytování záruk a garancí je dnes běžnou praxí bez nichž provozování podnikání není možné. Např. při snaze získat úvěr od banky se podnikatel bez nabídnutí jistoty ve formě určitého zajišťovacího prostředku neobejde. V tomto směru je nejčastěji využívaným zajišťovacím prostředkem **ručení** (§ 303 an. obch. zák.) nebo **zástavní právo** (§ 152 an. obč. zák.).

Obecně lze konstatovat, že účelem zajištění závazků, ve vztazích mezi podnikatelskými subjekty, je zvýšení právní jistoty a stability v těchto vztazích. Zajištění závazků přispívá k celkové rovnováze v obchodní oblasti a vytváří podmínky pro další investice, rozvoj a realizaci podnikatelských aktivit.

2. Podstata a charakteristické rysy zajištění obchodních závazků

2.1. Obecně

Závazkový právní vztah definuje v obecné poloze občanský zákoník v § 488 obč. zák. jako právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká **právo na plnění** od dlužníka a dlužníkovi vzniká **povinnost splnit závazek**. Právo věřitele požadovat na dlužníkovi plnění vyplývající ze závazkového vztahu se označuje jako **pohledávka**, povinnost dlužníka plnit jako **dluh** nebo **závazek**.

Obsahem závazku musí být především **určení plnění**, které má být poskytnuto. Může spočívat v povinnosti něco **dát, konat, něčeho se zdržet** nebo **něco strpět**. Plnění může být **věcné** nebo **peněžité**, může se týkat **věci určené jednotlivě** nebo jen **podle druhu**. Věcmi určenými podle druhu jsou věci, které jsou určeny podle počtu, míry nebo váhy a mohou být nahrazeny jinými věcmi téhož druhu a jakosti.

Zvláštním případem závazkového právního vztahu je **obchodní závazkový vztah** (§ 261 a 262 obch. zák.). Vzniká mezi podnikateli při jejich podnikatelské činnosti nebo mezi státem či samosprávnou územní jednotkou a podnikateli při jejich podnikatelské činnosti, jestliže se týká zabezpečování veřejných potřeb (tzv. **relativní obchod**). Dále se bez ohledu na povahu subjektů závazkového vztahu jedná o obchodní závazkový právní vztah také v taxativně vypočtených případech uvedených v § 261 odst. 3 obch. zák. (tzv. **absolutní obchod**). Konečně závazkový právní vztah bude vztahem obchodním, pokud si strany písemně dohodnou, že jejich závazkový vztah se bude řídit obchodním zákoníkem (§ 262 odst. 1 obch. zák.). Bude-li však taková dohoda směřovat ke zhoršení postavení účastníka smlouvy, **který není podnikatelem**, bude neplatná.

Podstatou institutu zajištění obchodního závazkového vztahu je splnění či dodržení určité povinnosti vyplývající z hlavního obchodního závazku odpovídajícím právním prostředkem. Jinak řečeno, účastník „obchodu“, který je stranou oprávněnou domáhat se splnění konkrétní povinnosti, si zajišťuje splnění hlavního závazku

závazkem dalším (vedlejším).¹ Zajišťovací závazek se tak přimyká k závazku zajišťovanému, a tím vedle sebe koexistují dva závazky (dva obchodní závazkové vztahy).²

Zajišťovací závazek vzniká za účelem podpory závazku hlavního a je na něm do určité míry závislý. Bez zajišťovaného závazku nemůže až na výjimky zajišťovací závazek sám o sobě existovat a zpravidla zaniká spolu se zajišťovaným závazkem. Tato skutečnost vyplývá ze zásady, že **vedlejší závazek sleduje osud hlavního závazku**. Institut zajištění má v zásadě **subsidiární a akcesorickou povahu**.

Zajištění závazků může vycházet buď od samotného dlužníka nebo od osoby třetí. Pouze od dlužníka vychází **smluvní pokuta, uznání závazku a zajištění závazku převodem práva**. Jak samotným dlužníkem tak osobou od dlužníka rozdílnou může být zřízeno **zástavní nebo podzástavní právo** či provedeno **zajištění postoupením pohledávky** anebo **finanční zajištění**. Toliko osobou od dlužníka rozdílnou může být založeno **ručení** či poskytnuta **bankovní záruka**.³

Hlavní závazek může být zajištěn i několika zajišťovacími prostředky najednou. V praxi se tak můžeme setkat např. s ručením utvrzeným zástavním právem nebo s uznáním závazku upevněným ručením (zde se bude jednat např. o situaci, kdy obchodní společnost uzná svůj závazek vyplývající např. ze smlouvy o dílo, a jednatel této společnosti převezme ručení za splnění tohoto závazku) apod.

2.2. Právní úprava a způsoby zajištění obchodních závazkových vztahů

Právní úprava zajištění obchodních závazkových vztahů není komplexní. Základ je obsažen v občanském zákoníku a vztahuje se též na obchodní závazkové vztahy. V případech některých zajišťovacích institutů je tato úprava pro potřeby obchodní oblasti doplněna nebo modifikována úpravou obsaženou v obchodním zákoníku. Při

¹ Faldyna, F., Hušek, J., Des, Z.: Zajištění a zánik závazků, obchodní právo v praxi, CODEX Bohemia, Praha 1995, s. 9

² Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M., a kol.: Obchodní právo-meritum (výkladová řada), ASPI, a.s., 2005, s. 611

³ Chalupa, R.: Zajištění obchodních závazků, Obchodní Právo č. 7/1993, s.14

aplikaci jednotlivých způsobů zajištění na obchodní závazky je proto třeba, mít vždy na paměti, o který zajišťovací prostředek se jedná, a jak je upraven v občanském a jak v obchodním zákoníku. Zejména je nutné si uvědomit, že při aplikaci v obchodních závazkových vztazích je třeba nejprve použít ustanovení v obchodním zákoníku (pokud ovšem obchodní zákoník takovou úpravu pro ten či onen způsob zajištění závazku obsahuje), vzhledem k tomu, že obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku ve vztahu speciality. Zajišťovací prostředky obchodních závazkových vztahů je možno z hlediska jejich právní úpravy rozdělit do čtyř základních skupin:

1) právní úprava zajišťovacího prostředku je obsažena komplexně v obchodním zákoníku a subsidiární použití občanského zákoníku je vyloučeno:

- **ručení** (§ 303 až 312 obch. zák.)

- **bankovní záruka** (§ 313 až 322 obch. zák.)

Jedná se o specifický zajišťovací institut pro obchodní závazkové vztahy. Bankovní zárukou se banka v tzv. záruční listině zavazuje uspokojit věřitele do určité výše peněžité částky (v záruční listině určené) v případě, že určitý věřitelův dlužník nesplní určitý závazek, nebo v případě, že nastanou jiné okolnosti v záruční listině uvedené.

- **uznání závazku** (§ 323 obch. zák.)

Lze jej učinit písemně, placením úroků, nebo částečným plněním svého závazku. Na rozdíl od ostatních zajišťovacích prostředků se zde nikterak nezvyšuje jistota uspokojení věřitelovy pohledávky ani přístupem další osoby, ani vyhrazením určité hodnoty k jejímu uspokojení, avšak zlepšuje se zde věřitelovo postavení při vymáhání pohledávky a také při přezkumném jednání v konkursním řízení.⁴

- **finanční zajištění** (§ 323a až 323i obch. zák.)

⁴ Chalupa,R.: Zajištění obchodních závazků, Obchodní Právo č. 7/1993, s.18

Vztahuje se výlučně na zajištění pohledávek finančního charakteru (tj. pohledávky z obchodů, jejichž předmětem jsou výlučně peněžní prostředky nebo finanční nástroje).

2) právní úprava zajišťovacího prostředku je obsažena v obchodním zákoníku, ale nikoliv komplexně, a proto se subsidiárně používá občanský zákoník:

- **zástavní právo k obchodnímu podílu** (§ 117a obch. zák. a § 152 až 172 obč. zák.)
- **smluvní pokuta** (§ 300 až 302 obch. zák. a § 544 a § 545 obč. zák.)
Často sjednávána přímo v konkrétní smlouvě pro případ porušení smluvní povinnosti.

3) právní úprava zajišťovacího prostředku je komplexně obsažena v občanském zákoníku, avšak je plně použitelná i pro obchodní závazkové vztahy:

- **zadržovací právo** (§ 175 až 180 obč. zák.)
Lze jej uplatnit k cizí movité věci, kterou má oprávněný u sebe, za účelem zajištění své splatné pohledávky.
dohoda o srážkách ze mzdy a jiných příjmů (§ 551 obč. zák.)
Pro obchodní oblast se jedná o institut nepraktický a proto se objevuje výjimečně.
- **převod práva** (§ 553 obč. zák.)
Spočívá v převodu práva náležejícího dlužníku ve prospěch věřitele. Předmětem převodu může být převod jakéhokoliv práva, které je převoditelné (např. právo vlastnické či některá práva spojená s akciemi, u kterých je umožněno je převádět samostatně - zde se podle § 156a obch. zák. bude jednat zejména o právo na vyplacení dividendy, přednostní právo na upisování akcií nebo právo na vyplacení likvidačního zůstatku). Věřitel, na něhož bylo právo převedeno, se stává oprávněným z převedeného práva, ovšem s rozvazovací podmínkou

splnění zajištěného závazku. Jeho splněním tak účinky zajišťovacího převodu zanikají, oprávněným se stává znovu dlužník a věřitel má povinnost zajišťující pohledávku postoupit zpět na postupitele a vydat mu vše, co z převedeného práva získal, jinak by na jeho straně došlo k bezdůvodnému obohacení.⁵

- **postoupení pohledávky** (§ 554 obč. zák. ve spojení s § 524 až 530 obč. zák.) – tzv. zajišťovací cese. Smysl spočívá v tom, že dlužník nebo i třetí osoba postoupí věřiteli svoji pohledávku za účelem zajištění věřitelovy pohledávky. Toto věřitelství je omezeno tím, že k postupu nedošlo s cílem trvalého nabytí pohledávky, ale jen přechodně za účelem zajištění pohledávky jiné.⁶

- **jistota** (§ 555 až 557 obč. zák.)
Spočívá zejména ve zřízení zástavního práva nebo v obstarání způsobilého ručitele.

- **zástavní právo** (§ 152 až 172 obč. zák.)
Vzniká zpravidla k věci (movité nebo nemovité), podniku, pohledávce nebo jinému majetkovému právu - obchodní podíl, cenný papír, předmět průmyslového vlastnictví atd. Speciálním k této úpravě je ustanovení § 117a obch. zák. o zastavení obchodního podílu. ✓

- **podzástavní právo** (§ 173 a 174 obč. zák.).

- 4) do čtvrté skupiny patří zajišťovací prostředky upravené ve zvláštních obecně závazných předpisech obchodněprávní povahy. Tímto zvláštním předpisem je např. zák. č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, který v § 39 až 44a ZCP upravuje zajišťovací institut **zástavní právo k cenným papírům**.⁷ Na zástavní právo k cenným papírům se subsidiárně aplikují ustanovení občanského zákoníku (§ 152 až 172 obč. zák.) a také ustanovení obchodního zákoníku, která

⁵ Chalupa, R.: Zajištění obchodních závazků, Obchodní Právo, č. 7/1993, s. 18

⁶ Tamtéž, s. 19

⁷ Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M., a kol.: Obchodní právo-meritum (výkladová řada), ASPI, a.s., 2005, s. 612
srov. Plíva, S.: přednáška z obchodního práva na PFUK ze dne 3.11.2003

se týkají finančního zajištění (§ 323a an. obch. zák.), a která se svým obsahem dotýkají obchodního podílu.

Zajišťovací funkci mohou plnit i další instituty. Občanský ani obchodní zákoník je však neřadí mezi zajišťovací prostředky. Možná proto, že nefungují na bázi subsidiarity a akcesority v klasickém slova smyslu. Jedná se především o institut **převzetí dluhu** (§ 531 a 532 obč. zák.) a **přistoupení k závazku** (§ 533 a 534 obč. zák.).

Přistoupení k závazku je principiálně možné všude tam, kde plnění není vázáno na jedinečné osobní vlastnosti dlužníka. Nelze si však nevšimnout, že platná právní úprava s přistoupením k závazku jako se zajišťovacím institutem příliš nepočítá. Dokládá to nejen systematické zařazení úpravy přistoupení k závazku mezi úpravou změn subjektů závazkových vztahů (§ 524 až 543 obč. zák.), ale např. i ust. § 555 obč. zák., které přistoupení třetí osoby k závazku ve výčtu způsobů **poskytnutí jistoty neuvádí**.⁸ V případě poskytnutí jistoty se však jedná pouze o demonstrativní výčet, který aplikaci institutu přistoupení k závazku na obchodní závazky nikterak nebrání.

⁸ Dvořák, S.: Zajištění závazku zástavním právem k nemovitosti třetí osoby, Právní rádce č. 3/1998, s. 10

3. Ručení jako způsob zajištění obchodního závazku

3.1. Pojem a podstata ručení

Ručení je subsidiární a akcesorický právní vztah mezi ručitelem (tj. osobou odlišnou od dlužníka) a věřitelem, který slouží k zajištění věřitelovy pohledávky z hlavního právního vztahu (mezi věřitelem a dlužníkem) a jehož obsahem je závazek ručitele uspokojit konkrétní (ručením zajištěnou) pohledávku věřitele, jestliže ji neuspokojí dlužník.

Podle dikce § 303 obch. zák., kdo věřiteli písemně prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník vůči němu nesplní určitý závazek, stává se dlužníkovým ručitelem. „Základ obsahu vztahu vzniklého z ručení tak tvoří povinnost ručitele uspokojit věřitelův nárok, pokud jej nesplní dlužník, a zároveň i ručitelovo oprávnění domáhat se vůči dlužníkovi, aby mu vydal to, co za něho věřiteli plnil a povinnost věřitele vydat mu k tomu potřebné doklady a pomůcky“.⁹

Skutečnost, že ručitelem je osoba od dlužníka odlišná (na rozdíl od zajištění závazku např. zástavním právem, kde je zástavce zpravidla i dlužníkem), **pro věřitele představuje účinnější formu zajištění**. Ručení tak dává věřiteli možnost, v případě kdy dlužník nesplní svůj závazek, domáhat se uspokojení své pohledávky z majetku ručitele, a není vázán na momentální hospodářskou situaci dlužníka.

Význam ručení jako prostředku zajištění závazku se zvyšuje tím, že dochází k rozšíření okruhu majetku, ze kterého může věřitel uspokojit svoji nesplacenou pohledávku. Nejčastěji to přichází v úvahu, kdy majetek dlužníka není dostatečný k tomu, aby nárok věřitele pokryl.¹⁰ Osobní charakter ručitelského závazku poskytuje věřiteli poměrně výraznou jistotu. Zajištění není omezeno, jako je tomu např. u zástavního práva, vazbou na předmět zástavy, nýbrž lze uspokojení pohledávky v rozsahu ručitelského závazku

⁹ Eliáš, K. : Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR, č. 7/1995 s..394

¹⁰ Nesnídal, J., Marek, K., Pokorná, J., Pohl, T., Vích, J.: LEXIKON – obchodní právo, Jiří Motloch – SAGIT, 2001, s..337

dosáhnout **z celého majetku ručitele**. Vyjma majetkových hodnot, které podle § 322 odst. 2 o.s.ř. nepodléhají exekuci.

Z hlediska terminologického vyjádření se pro ručení v dnešním slova smyslu užíval termín „rukojemství“. Právně-historická literatura rozlišuje terminologicky mezi pojmem „**ručení**“ a pojmem „**rukojemství**“.

Pod termínem „**ručení**“ chápe zabezpečení splnění dluhu **vlastní osobou dlužníka** (např. středověké ležení či lání) nebo zabezpečení splnění dluhu **jměním či věcí**, která náleží dlužníkovi. Pojmem „**rukojemství**“ pak míní zajištění ve smyslu **římskoprávní fideiusse** (ústního slibu rukojmího - ručitele).

Zpočátku užívaný termín „rukojemství“ postupně ustoupil do pozadí a byl nahrazen dnes užívaným pojmem „ručení“. Naposled byl termín „rukojemství“ obsažen v občanském zákoníku z roku 1950 (zák. č. 141/1950 Sb.). Současný občanský zákoník již používá výhradně termínu „ručení“. **Vzhledem k historické kontinuitě a terminologické přesnosti** jsem pro návrat k ještě předválečnému pojmu „rukojemství“, na místo leckdy zavádějícího pojmu „ručení“, který je často směřován s věcnými zárukami typu zástavního práva apod.

3.2. Princip akcesority a subsidiarity

Ručení je ovládáno dvěma základními principy, a to principem akcesority na straně jedné a principem subsidiarity na straně druhé.

Princip akcesority spočívá v právní závislosti ručení na zajišťované pohledávce. Jinými slovy, vznik a trvání ručení zajišťovacího závazku jsou závislé na vzniku a existenci závazku zajišťovaného (hlavního). Předpokladem vzniku ručení je tedy existence **platného závazku dlužníka** vůči věřiteli a proto je ručení akcesorickým závazkem. Jestliže zanikne zajišťovaný závazek, zaniká i samotné ručení. Z akcesority ručení plyne i to, že se ručitel nemůže věřiteli platně zavázat k plnění ve větším

rozsahu, než k jakému je v rámci hlavního závazku povinen dlužník.¹¹ Stejně tak je výrazem akcesority, že se právo věřitele vůči ručiteli nemůže promlčet dříve, než právo věřitele vůči dlužníkovi. Obchodní zákoník však zná výjimky z principu akcesority ručitelského závazku. Týkají se zejm. vzniku a zániku ručení.

Vzniku ručení např. nebrání, jestliže závazek dlužníka je neplatný jen pro nedostatek způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky, o němž ručitel v době svého prohlášení o ručení věděl (§ 304 odst. 1 obch. zák.). S akcesorickou povahou ručení není v rozporu ani to, že **ručení může být převzato i za závazek, který vznikne až v budoucnu** nebo za **závazek podmíněný** (§ 304 odst. 2 obch. zák.). Ručení je však v takovémto případě podmíněné, tj. jeho účinky nastanou teprve tehdy, jestliže zajištěný závazek skutečně vznikne.¹² **Zánikem hlavního závazku ručení nezaniká**, jestliže závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem nebo pro zánik právnické osoby, která je dlužníkem (§ 311 odst. 2 obch. zák.).

Princip subsidiarity je založen na tom, že primární je závazek dlužníka a ručitel je zavázán teprve ve druhé řadě, podpůrně, pokud dlužník nesplní. Z tohoto důvodu je věřitel povinen uplatňovat svou pohledávku nejprve vůči hlavnímu dlužníku a po ručiteli může požadovat plnění až v okamžiku, kdy svoji povinnost plnit nesplnil dlužník. Konkrétně, když splatná pohledávka nebyla splněna dlužníkem v přiměřené době poté, co k tomu byl dlužník věřitelem písemně vyzván.

Z principu subsidiarity existují také výjimky. Výzvy věřitele není třeba, jestliže ji věřitel nemůže uskutečnit nebo jestliže je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní, zejména při prohlášení konkursu (§ 306 odst. 1 obch. zák.).

¹¹ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR, č. 7/1995, s. 397

¹² Chalupa, R.: Zajištění obchodních závazků, Obchodní Právo č. 7/1993, s.14

4. Právní úprava ručení

4.1. Historie

Instituty předcházející ručení, v podobě jak jej nalézáme v soudobém právu dnes, se počaly rozvíjet již v období starověkého Říma. Zde vývoj rukojemství (ručení) probíhal pozvolně po dobu několika staletí a rukojemství svoji charakteristickou podobu s prvky akcesority a subsidiarity nabralo až v období justiniánském. Pro římské právo bylo typické, že **každá civilní obligace byla chráněna žalobou**, která umožňovala věřiteli, aby si v případě, že dlužník nesplní své povinnosti, odebral za asistence státních orgánů z dlužníkovy majetku peněžitý ekvivalent svého nároku. Záleželo ale na hospodářské situaci dlužníka, proto tento způsob nebyl vždy efektivní.

Z nadepsaného důvodu se hledaly formy, které by posilovaly záruky hlavní obligace (závazku). **První skupinou** byly formy, které měly usnadnit postavení věřitele při dobývání pohledávky. Sem je možno řadit především **adstipulaci** a **věřitelskou solidaritu**. Adstipulace fungovala na bázi vedlejšího věřitele, tzv. adstipulátora, kterému hlavní dlužník slíbil plnit to samé, co slíbil hlavnímu věřiteli, a tím vznikla nová obligace, která byla v akcesorickém poměru k obligaci hlavní. O věřitelskou solidaritu se jednalo v případě, kdy bylo několik věřitelů, kteří měli všichni nárok na celé plnění vůči určitému dlužníku, ale uspokojením jednoho z nich zanikly nároky ostatních. Vymáhání pohledávky tak bylo vlastně zajištěno, dokud byl přítomen alespoň jeden z věřitelů.

Druhou skupinu tvořily ty formy, které zajišťovaly hospodářský efekt obligace. Zde se jednalo o **záruky osobní** (zřizované samotným dlužníkem nebo třetí osobou) a **záruky věcné**¹³ (např. zástavní právo, kdy ručitel dává do zástavy vlastní věc za cizí dluh a neručí tak celým svým majetkem, ale pouze věcí, kterou dobrovolně určil jako předmět zástavy).

¹³ Kínel, J. – Urfus, V.: Římské právo, Praha Panorama, 1990, s. 294 an.

V římském právním životě byla osobní záruka za zaplacení obligace **nejběžnějším způsobem zajištění hlavního závazku**, daleko oblíbenější, než záruka věcná.¹⁴ **Osobní záruky** zřizované třetí osobou (srov. ručení v dnešním slova smyslu), se nazývaly **intercesse** (tzn. každý vstup třetí osoby do obligačního vztahu na stranu dlužníka. Intercesse se mohla projevovat jako **kumulativní** (srov. dnešní přistoupení k závazku), kdy původní dlužník zůstal dále zavázán hlavnímu věřiteli, ale pouze k němu přistoupl další solidární dlužník a nebo jako **osvobozující** (srov. dnešní převzetí dluhu), kdy se původní dlužník intercessí osvobodil a nadále byl zavázán pouze přistouplivší dlužník (intercessor).¹⁵

Intercesse vznikaly tzv. **stipulací, tj. závazným ústním slibem**. Pro dnešní ručení typická subsidiární povaha, se vyvinula až postupně, a to z původně solidárního závazku. Intercessor se původně zavazoval vedle hlavního dlužníka jako solidární dlužník. Vedle dlužníka hlavního se tak stávali dlužníci další, s úplně stejnými povinnostmi. Plněním jednoho z nich se osvobodili ostatní. Věřitel mohl plnění vymáhat na kterémkoliv z nich. Naproti tomu jediná neúspěšná žaloba mohla zmařit žaloby i proti ostatním dlužníkům. Po roce 531 n.l. dochází k tomu, že věřiteli je dovoleno na dlužníky nastupovat tak dlouho, dokud dluh není vyrovnán.

V čisté podobě se forma osobní záruky začala vyskytovat až v justiniánském právu. Byla zřizována pomocí **verbální formální smlouvy**, kterou rukojmí (intercessor) sliboval poskytnout věřiteli totéž, co sliboval hlavní dlužník.¹⁶ Jednalo se o tzv. **adpromissio**, které mělo tři formy (**sponsio, fidepromissio a fideiussio**), z nichž se nakonec ustálila ta nejmladší – **fideiussio**. V podstatě se jednalo o dlužnickou solidaritu. Teprve později byl tento nedostatek odstraněn a rukojmí nesliboval věřiteli totéž co dlužník, ale úsilí, aby hlavní dlužník splnil svůj závazek. Teprve od roku 535 n.l. dal císař Justinián ručiteli **námitku, že ručí až po hlavním dlužníkovi**. Jednalo se o tzv. **beneficium excussionis sive ordinis**, které znamenalo, že obrátil-li se věřitel rovnou na

¹⁴ Sommer, O.: Učebnice soukromého práva římského, díl II., právo majetkové, Všehrd, Praha 1946, s. 134

¹⁵ Rebro, K.: Římské právo soukromé, Obzor, Bratislava 1980, s. 183

¹⁶ Kincl, J. – Urfus, V.: Římské právo, Praha Panorama, 1990, s. 296 an.

rukojmího, tak ten mohl odrazit jeho útok námitkou, že ručí až po hlavním dlužníkovi.¹⁷

Tím byla dovršena subsidiární povaha ručení v podobě, jak ji známe dnes.

Zmiňovaný římskoprávní institut **fideiussio** předpokládal existenci hlavní obligace, která musela být platná přinejmenším jako naturální, bylo však rovněž možné zřídit fideiussio i pro závazek vzniklý v budoucnu. Závazek z fideiussio byl časově neomezený, což se projevovalo zejména tím, že přecházel na dědice, a nezankoval tedy smrtí ručitele. Bylo-li několik ručitelů, ručil každý za celý dluh. „Za neplatnou se však považovala fideiussio, pokud byla nepodmíněná a měla zajišťovat dluh podmíněný nebo byly-li podmínky rozdílné, byl-li předmět plnění rozdílný, zněl-li ručitelský závazek na větší obnos nebo byl-li obtížnější co do času a místa plnění.“¹⁸

V pozdějším období byl věřitel povinen rozdělit pohledávku rovnoměrně mezi všechny solventní a přítomné ručitele.¹⁹ Stranou nemůže zůstat ani stručné pojednání o úpravě regresního nároku ručitele, který plnil vůči věřiteli to, co měl plnit dlužník sám. Zaplacení dluhu, vyplývajícího z regresního nároku ručitele vůči dlužníkovi, na základě zákona, bylo výjimečné. Na vznik tohoto nároku se aplikovala příkazní smlouva nebo jednatelství bez příkazu. V pozdní době klasické bylo uznáno, že v případě, kdy ručitel **splní věřiteli závazek, hledí se na něj, jako by koupil od věřitele pohledávku za cenu nezaplaceného dluhu, a tak se cesí stal věřitelem sám.**²⁰

Přestože se starověká říše římská, na sklonku 4. století n.l., setkala se svým zánikem, k úplnému zániku římského práva nedošlo. Zejména nepřestalo platit ve své rodné **Itálii** a potažmo v **jižní Francii**, kde bylo římské právo rovněž užíváno od sklonku starověku. Zásluhu na tom, že římské právo nepřestalo platit, měl především **princip personality práva**, který v primitivních poměrech raného feudalismu znovu ožil a také církve, která římského práva užívala k budování a upevňování své moci. Od 12. století se tak na základech starověkého římského práva mohla rozvinout samostatná právní kultura.

¹⁷ Pelikánová, I.: Ručení, Právník – teoretický časopis pro otázky státu a práva č. 5/1996, s. 402

¹⁸ Arndts, L. ryt. Z Arnesbergu: Učební kniha pandekt, Praha, Právnícká jednota, 1886, § 350. s. 289

¹⁹ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha, 1999, s. 214

²⁰ Rebro, K.: Římské právo, Obzor, Bratislava 1980, s. 297

Oživení římskoprávní tradice se odehrávalo na půdě italských středověkých římskoprávních škol, nazývaných podle metody jejich tvorby, **glosátoři a komentátoři** (tzv. postglosátoři).

Celý proces oživování římského práva nazýváme **receptí**, ale o skutečné recepti (přejímání či přebírání římského práva), můžeme hovořit pouze tam, kde chyběla starší římskoprávní tradice.²¹ Tak tomu bylo i **na našem území, kde k recepti dochází od konce 15. století**, i když vlivy římského práva se objevují už dříve. Důkazem toho je i založení Univerzity Karlovy, v rámci níž se dočasně ustavila i právnická fakulta, kde se vyučovalo i právo římské.

Ze středověkých zajišťovacích prostředků u nás byly rozšířeny zejm. instituty, jakými jsou **ležení** nebo **lání**, vyvinuvší se z domácích obyčejů. Změna nastává v období ranného feudalismu a zvláště na počátku novověku, kdy se pod vlivem již zmíněných glosátorů a komentátorů římské právo znovu v rámci recepte dostává do povědomí širšího okruhu zasvěcených. Tento trend vrcholí na konci 19. století, kdy na těchto starověkých právních základech, přizpůsobených tehdejšímu poměru, jsou **přijímány první velké právní kodexy**. Jedním z takových kodexů, významným z pohledu vývoje rukojemství (ručení), byl i **rakouský obecný zákoník obchodní** z roku 1862. V rámci prvorepublikové recepte rakouského zákonodárství a v rámci kontinuity platil na našem území až do doby po druhé světové válce, kdy byl nahrazen občanským zákoníkem z roku 1950.

Přestože mají zajišťovací instituty dlouhou historii, hospodářský zákoník (zák. č. 109/1964 Sb.), jakožto předchůdce obchodního zákoníku, je na více než 25 let, **včetně ručení**, pro oblast hospodářských vztahů vypustil.²² S účinností od 1.5.1990 byl do hospodářského zákoníku začleněn zák. č. 103/1990 Sb. nový oddíl, který se týkal zajištění závazků a upravoval zástavní právo, zadržovací právo a také **ručení**. Tato ustanovení byla v platnosti do přijetí dnešního obchodního zákoníku, nabyvšího

²¹ Kinel, J. – Urfus, V.: Římské právo, Praha Panorama, 1990, s. 391 an.

²² Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 663

účinnosti dne 1.1.1992. Obchodní zákoník derogoval dosavadní hospodářský zákoník a otázku ručení upravil v § 303 až 312 obch. zák.

4.2. Platná právní úprava

Pro oblast obchodních závazkových právních vztahů je ručení upraveno v § 303 až 312 obch. zák. **Úprava ručení je komplexní a samostatná**, což ve svém důsledku přináší, že se na obchodně závazkové vztahy nepoužijí ustanovení § 546 až 551 obč. zák., a to ani podpůrně.

Ručení podle občanského zákoníku se vyznačuje jistými odchylkami. Mezi nejpodstatnější rozdíly patří např. ustanovení § 311 odst. 2 obch. zák., které stanoví, že ručení nezaniká ani tehdy, jestliže hlavní závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem, nebo pro zánik právnické osoby, jež je dlužníkem. Dalším významným rozdílem je, že na rozdíl od občanského zákoníku ručí v případě více ručitelů v obchodně právních vztazích **každý z nich za celý závazek** (§ 307 odst. 1 obch. zák.). Rozdílně je také upraveno právo ručitele odepřít plnění, pokud věřitel zavinil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem. Zatímco podle občanského zákoníku ručitel toto právo má, podle obchodního zákoníku ručitel nemůže plnění odepřít ani v tomto případě.

Ze znění § 263 odst. 1 obch. zák. vyplývá, že značná část ustanovení upravujících ručení, má kogentní povahu, což stranám neumožňuje, aby se od nich odchýlili/formou vzájemné dohody. **Jedná se o ustanovení § 303, 304, 306 odst. 2 a 3, 308, 311 odst. 1, a § 312 obch. zák.**

Od úpravy vlastního ručení je třeba odlišit ty případy, kdy úprava v občanském zákoníku týkající se některých otázek, které nelze řešit podle obchodního zákoníku, protože ten úpravu neobsahuje, má ustanovení, která **stanoví důsledky pro ručení**,

resp. pro zajištění obecně.²³ Pro řešení těchto otázek se použije subsidiárně občanský zákoník. Bude tomu zejm. v případech trvání ručení, dojde-li ke změně obsahu závazku či v osobách věřitele nebo dlužníka (např. § 516 odst. 3, § 532 a § 572 odst.1 obč. zák.).²⁴

Ručení sleduje právní režim závazku hlavního (§ 261 odst. 4 obch. zák.). Řídí-li se hlavní závazek obchodním zákoníkem, je přirozené, aby stejnému režimu podléhalo i ručení za tento závazek. V tomto směru se vyslovil i Vrchní soud v Praze v rozhodnutí ze dne 23.11.1998, sp. zn. 5 Cmo 625/97 (viz Právní rozhledy č. 3/1999, s. 161), podle kterého **ručení za závazky založené podle obchodního zákoníku se řídí vždy také obchodním zákoníkem, a to i tehdy, jestliže ručitel sám podnikatelem není.**

Typickým příkladem z praxe je uzavření **smlouvy o úvěru**. Smlouva o úvěru se řídí vždy obchodním zákoníkem, a to bez ohledu na povahu účastníků, kteří ji uzavírají, jelikož je ve smyslu § 261 odst. 3, písm. d) ve spojení s § 497 an. obch. zák. tzv. absolutním obchodem. Bude-li banka pro účely poskytnutí úvěru požadovat ručitelské prohlášení (ručení), bude se toto ručení, jakožto závazek zajišťovací, posuzovat podle obchodního zákoníku. A proto osoba, která poskytne ručení za splacení poskytnutého úvěru, **nemusí být podnikatelem**, ale přesto se ručení poskytnuté touto osobou bude posuzovat podle § 303 an. obch. zák.

V bankovní praxi se lze s ručením setkat jak u vysokých úvěrů poskytovaných velkým korporacím, kdy ručení za dlužníka přebírají jeho dceřinné společnosti nebo manažeři, tak u nízkých úvěrů poskytovaných fyzickým osobám (spotřebitelské úvěry, úvěry poskytované stavebními spořitelny nebo kontokorentní úvěry na běžných účtech), kdy ručení přebírají zpravidla příbuzní či přátelé dlužníka.²⁵

²³ Plíva, S.: Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie č. 6-7/1995, s. 20

²⁴ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H.BECK, Praha 2005, s. 1052

²⁵ Hromek, P.: Práce posluchačů PFUK, č. 72, („disertační práce“), zajištění závazků z úvěrové smlouvy se zvláštním zřetelem na zástavní právo, Univerzita Karlova, Praha 2000, s. 13

Běžnou praxí jsou také situace, kdy se jednatel společnosti, jejímž jménem jedná, zaručí za závazky této společnosti. Bude se jednat o případy, kdy obchodní společnost vstoupí do závazkového vztahu s jiným podnikatelem, při jejich podnikatelské činnosti (tzv. relativní obchod podle § 261 odst. 1 obch. zák.), jejich závazkový vztah tak bude podléhat ustanovením obchodního zákoníku, a proto i ručení, které jednatel společnosti takto převezme, i když sám podnikatelem není, bude podléhat režimu obchodního zákoníku.

V případě, že se bude jednat o zajištění plnění závazků ze smluv, pro něž si strany použití obchodního zákoníku zvolily podle § 262 odst. 1 obch. zák., řídí se ručení také obchodním zákoníkem, ovšem za podmínky, že s tím ručitel projevil souhlas nebo v době vzniku ručení věděl, že se zajišťovaný závazek řídí obchodním zákoníkem (§ 262 odst. 3 obch. zák.).

5. Vznik ručení

5.1. Obecně

Ke vzniku dobrovolného ručení prostého (ručitelského závazku) obchodní zákoník v § 303 obch. zák. uvádí, že kdo věřiteli písemně prohlásí, že ho uspokojí, jestliže dlužník vůči němu nesplní určitý závazek, stává se dlužníkovým ručitelem. Z toho vyplývá, že ke vzniku ručitelského závazku není vyžadován souhlas dlužníka. Zcela jasně už z § 303 obch. zák. nevyplývá, zda ke vzniku ručení je třeba jednostranného nebo dvoustranného právního úkonu. V odborné literatuře je na toto téma vedena diskuse.

S. Plíva říká: „Na rozdíl od občanského zákoníku, dobrovolné prosté ručení (jím se rozumí ručení podle § 303 až 311) ke svému vzniku nevyžaduje uzavření smlouvy mezi ručitelem a věřitelem. Postačí písemné prohlášení ručitele, tedy jeho jednostranný právní úkon“.²⁶ V praxi však ručení bude zpravidla vycházet z dohody třetí osoby s věřitelem, popř. s dlužníkem.²⁷ Podobně **K. Eliáš**: „Věřitel je oprávněn, nikoliv povinen, uplatnit vůči ručiteli svůj nárok z hlavního závazku (§ 306 odst.1 obch. zák.) a jeho nástup vůči ručiteli závisí toliko na jeho rozhodnutí. Platí tedy, že souhlas či nesouhlas věřitele s ručitelovým prohlášením nemá relevanci pro vznik ručení, odmítne-li však věřitel ručební závazek přijmout, stává se ručení neefektivním, protože nárok z něho věřitel nevyužije“. Dodává, že ručení vzniká samotným vystavením ručitelského prohlášení ve smyslu § 303 obch. zák., ale účinnost ručení je podmíněna přinejmenším tichým souhlasem věřitele s ním.²⁸

Podle opačného názoru se zapomíná na skutečnost, že ručení je ve smyslu § 555 obč. zák. jednou z forem jistoty a že věřitel je tak podle § 556 obč. zák. oprávněn jistotu přijmout nebo odmítnout a bez souhlasu věřitele, alespoň konkludentně projeveného,

²⁶ Plíva, S.: Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie, č. 6-7/1995, s. 21
srov. Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 3327: „ručení může vzniknout na základě jednostranného projevu vůle ručitele“

²⁷ Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 3327

²⁸ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR č. 7/1995, s. 395

ručení vzniknout nemůže.²⁹ Podobné stanovisko zaujímá i **I. Pelikánová**, podle které: „Výklad o absenci smlouvy při ručení je zcela nepřijatelný a představa, že by věřiteli mohl být „vnucen“ ručitel jednostranným prohlášením, aniž může věřitel vznik ručení jakkoli ovlivnit, naprosto odporuje základním principům soukromého práva“.³⁰ Dodává, že by takto kdokoliv, kdo prohlásí své ručení, mohl po věřiteli požadovat sdělení výše pohledávky, kterou má vůči dlužníkovi atd. K tomu je však nutno podotknout, že věřitel je povinen sdělit pouze výši své zajištěné pohledávky a nikoliv výši pohledávky celé.³¹

Přikláním se k názoru, že souhlasu věřitele s převzetím ručení není třeba, nicméně v praxi bude takovýto souhlas zpravidla existovat, a to alespoň ve formě konkludentní.

5.2. Náležitosti ručitelského prohlášení

Prvotní podmínkou platnosti ručitelského prohlášení je jeho **písemná forma** (§ 303 obch. zák. ve spojení s § 40 obč. zák.). „Učiní-li ručitel své prohlášení jen ústně, nelze jej o splnění závazku úspěšně žalovat: splní-li jej však ručitel dobrovolně, jde o případ tzv. naturální obligace a plnění není bezdůvodným obohacením věřitele (§ 455 odst. 1 obč. zák.)“.³² Následná ztráta nebo zničení prohlášení neznamenaají zánik ručitelského závazku, ztěžují jen důkaz o jeho existenci.

Dále je vyžadováno **splnění obecných právních požadavků na platnost právního úkonu** (zejm., že tento úkon musí být učiněn svobodně, vážně, **určitě** a srozumitelně, nesmí svým obsahem nebo účelem odporovat zákonu nebo jej obcházet anebo se přičít dobrým mravům apod. – viz § 37 až 40 obč. zák.) a **prohlášení musí být věřiteli doručeno**.³³

²⁹ Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, a.s., 2004, 4. přepracované a rozšířené vydání, s. 593

³⁰ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 628

³¹ Plíva, S.: přednáška z obchodního práva na PFUK ze dne 3.11.2003

³² Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR č. 7/1995, s. 395

³³ Plíva, S.: Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie č. 6-7/1995, s. 20

V návaznosti na určitost ručitelského prohlášení, je třeba zmínit nezbytnou náležitost spočívající v **jednoznačném prohlášení ručitele, že splní závazek konkrétního dlužníka, nesplní-li jej dlužník sám.**³⁴ Toho může být v praxi dosaženo např. pouhým odkazem na § 303 obch. zák., v tom smyslu, že ručitel ve svém prohlášení prohlásí, že přejímá ručení podle § 303 obch. zák., ale zároveň musí dostatečně identifikovat dlužníka (tj. jde-li o fyzickou osobu, uvede jméno, příjmení a bydliště, popř. místo podnikání fyzické osoby, její rodné číslo nebo název a sídlo právnické osoby, která je dlužníkem, a je-li zapsána v obchodním rejstříku, tak i její identifikační číslo apod.). **Stejným způsobem je nutno specifikovat i věřitele.** ✓

V prohlášení musí být též **dostatečně identifikován dlužníkův závazek**, za který je v prohlášení přejímáno ručení.³⁵ Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.2.2000, **č.j. 32 Cdo 2384/98** (viz Obchodní právo č. 9/2000, s. 28), dostatečnou identifikaci zajišťovaného závazku představuje např. **uvedení jeho konkrétní výše**, jde - li o zajištění peněžního závazku, nebo **uvedení smlouvy**, z níž zajišťovaný závazek vyplývá nebo uvedení konkrétního závazku, který je zajišťován, jde - li o zajištění závazku, který vznikne v budoucnu apod.

Problematikou určitosti závazku se Nejvyšší soud ČR zabýval i v rozhodnutí ze dne 7.2.2001, **č.j. 29 Cdo 320/2000** (nepublikováno), kdy bylo jako neurčité, a proto neplatné, shledáno ujednání v leasingové smlouvě podepsané dřívějším nájemcem (ručitelem), dlužníkem a věřitelem ve znění: „původní nájemce zůstává solidárním ručitelem nového nájemce...“. Takové prohlášení podle Nejvyššího soudu ČR nespĺňuje požadavky stanovené v § 303 obch. zák., jelikož v něm **není vyjádřen závazek, který je ručením zajišťován**, ani z něj nelze dovodit, že by ručení bylo přebíráno za všechny závazky vyplývající pro nového nájemce z leasingové smlouvy.

³⁴ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 899

³⁵ Tamtéž, s. 899

Předmětem ručení může být závazek peněžitý i nepeněžitý; **ručitel se tedy zásadně může zaručit za plnění jakékoliv.**³⁶

Ručením je možno zajistit i **závazek, který vznikne v budoucnu**, např. bude-li dlužník zavázán smlouvou o uzavření budoucí smlouvy (§ 289 an. obch. zák.). Závaznou podmínkou je dostatečná určitost budoucího závazku dlužníka. Jestliže však zajišťovaný závazek (např. závazek ze Smlouvy o smlouvě budoucí kupní) v budoucnu nevznikne, zanikne i ručitelský závazek, a to ex tunc, tedy od počátku. Ručení pro případ vzniku budoucího závazku je typické např. u veřejných soutěží.

Může jít i o závazek, jehož existence je nejistá, tj. jeho vznik je vázán na splnění podmínky. Tuto podmínku může tvořit ve smyslu obecného ustanovení § 36 obč. zák. podmínka odkládací nebo rozvazovací. „Ručitel se tak může zavázat věřiteli k plnění namísto hlavního dlužníka např. pouze pro případ, že věřitel proti hlavnímu dlužníkovi nastoupí soudně a exekučně a /nebo pouze do výše, v níž nebude věřitel tímto postupem proti dlužníkovi uspokojen. Jedná se o tzv. **ručení za schodek**“.³⁷

Ručitel má **možnost omezit rozsah ručení jen na určitou, přesně vymezenou část dlužníkovu závazku.**³⁸ Nebude tak ručit za celý závazek, ale pouze za tu část závazku, za kterou se zaručí, tedy za část vymezenou v ručitelském prohlášení. Nemůže se ale zaručit pouze určitou částí majetku, ani nemůže některé hodnoty vyloučit, vzhledem k tomu, že **ručí celým svým majetkem.**

Konečně může být ručením zajištěn, ve světle kogentního ustanovení § 304 obch. zák., jen **platný závazek** dlužníka. V tomto směru existuje výjimka, jde-li o neplatný závazek jen proto, že dlužník nemá dostatek způsobilosti brát na sebe závazky, a ručitel v době svého prohlášení o této skutečnosti věděl. Tak tomu bude zejména v případech nedostatku věku dlužníka, nebo je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům anebo

³⁶ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR č. 7/1995, s. 395 srov. např. Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M., a kol.: Obchodní právo-meritum, ASPI, a.s., 2005, s. 641

³⁷ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha, 1999, s. 230

³⁸ Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 3330

např. u převzetí závazku dlužníkem, který nemá dostatek právní subjektivity (např. sdružení podle § 829 obč. zák., odštěpný závod či organizační složka podniku). Ustanovení § 304 odst. 1 obch. zák. má praktický význam i ve vztahu k právnickým osobám, které jsou podrobeny úpravě zahraničního práva stanovujícího, že se nemohou platně zavazovat jednáními vybočujícími z rozsahu účelu jejich založení, vymezeného předmětem činnosti právnické osoby.³⁹ Důkazní břemeno o tom, že ručitel v době převzetí ručení věděl o nedostatku způsobilosti dlužníka brát na sebe závazky, nese věřitel. **Z takových závazků pak nebude plnit dlužník, ale přímo ručitel.**

Nelze se tedy zaručit za závazky, které jsou ex tunc neplatné pro absolutní neplatnost právních úkonů ve smyslu § 37 až 40 obč. zák. a závazky prekludované.

Sporným může být, zda **je možno ručením zajistit i závazek, který je v době vzniku ručení již promlčený** (jedná se o otázku tzv. **nepravého ručení**). V právní teorii se vyskytují dva protichůdné názory. Podle jednoho tzv. **naturální obligace**, tzn. zejm. závazky promlčené, ručením zajistit nelze.⁴⁰ Podle druhého názoru závazek promlčený v době vzniku ručení z ručení vyloučen není.⁴¹

Podle **K. Eliáše**: „Závazek ručitele se zde stává hlavním závazkem, takže na hlavního obligačního dlužníka i na „ručitele“ třeba hledět jako na spoludlužníky, přičemž vůči jednomu z nich je nárok promlčen“.⁴² Autor dodává, že z tohoto důvodu je nutno věc posoudit jako **přistoupení k dluhu (závazku)** podle § 533 obč. zák. Odtud pojem „**nepravé ručení**“. Tzn., že právní úkon vzniká s úmyslem „ručit za dlužníkův závazek“, ale ručením ve smyslu § 303 an. obch. zák. být ze své podstaty nemůže, jelikož se jedná o přistoupení k závazku.

K názoru, že ručitelský závazek se u ručení za promlčený dluh stává hlavním závazkem, zaujímám stanovisko, že takto převzatý ručitelský závazek se může stát

³⁹ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha, 1999, s. 230

⁴⁰ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 900

⁴¹ Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo II. 2. Díl, přepracované vydání, ASPI, 2003 – dotisk, s. 195

⁴² Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR, č. 7/1995, s. 397

hlavním závazkem pouze v případě, že budou splněny podmínky obsažené v § 306 odst. 1 obch. zák., tj. že věřitel již dlužníka písemně vyzval ke splnění závazku či toto vyzvání učinit nemohl, nebo je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní. Podle § 304 odst. 1 obch. zák. lze převzít ručení pouze za platný závazek dlužníka. Za platný, byť vymahatelný jen za podmínky, že dlužník nevznese námitku promlčení, je nutno považovat i závazek promlčený. Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník převzetí ručení za promlčený závazek nikterak nebrání, přikláním se, za předpokladu, že nebudou v době převzetí ručení splněny podmínky uvedené v § 306 odst. 1 obch. zák., k názoru, že **ručením lze zajistit i promlčený závazek.**

Věřitelova pozice však bude v tomto směru velmi nejistá, vzhledem k tomu, že pokud dlužník vznesl námitku promlčení, a věřitel se tak bude domáhat plnění na ručiteli, ten může ve smyslu § 306 odst. 2 obch. zák. vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, k jejichž uplatnění je oprávněn dlužník, tj. zejm. námitku promlčení.

Ručitel zásadně zajišťuje hlavní závazek včetně jeho příslušenství (tj. dohodnuté úroky, úroky z prodlení, poplatky z prodlení). **Není však povinen uhradit smluvní pokutu** sjednanou mezi věřitelem a dlužníkem pro případ prodlení se splněním závazku ze strany dlužníka, ani **není povinen hradit případnou škodu**, jež vznikla věřiteli v důsledku toho, že dlužník porušil svůj závazek.⁴³ Co do rozsahu se tedy ručení vztahuje **zásadně na všechna práva, která vzniknou věřiteli ze zajištěného závazku** nebo jeho části, pokud zákon nebo písemné prohlášení zakládající ručení nestanoví něco jiného.⁴⁴

Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.2.2000, č.j. **32 Cdo 2384/98** (viz Obchodní právo č. 9/2000, s. 28), „zavázeli-li se ručitel v prohlášení uhradit **všechny finanční závazky dlužníka vzniklé na základě určité úvěrové smlouvy**, je z tohoto prohlášení nutné dovodit, že ručením byly zajištěny všechny finanční závazky dlužníka vůči věřiteli, které pro něho vyplývaly z předmětné úvěrové

⁴³ Faldyna, F., Hušek, J., Des, Z.: Zajištění a zánik závazků, obchodní právo v praxi, CODEX Bohemia, Praha 1995, s. 61

⁴⁴ Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo II. Díl, 2. přepracované vydání, ASPI, 2003 – dotisk, s. 195

smlouvy“. Podle názoru Nejvyššího soudu ČR jsou v tomto případě ručením zajišťovány mj. i ty finanční závazky dlužníka, které mu vzniknou až v budoucnu (např. závazky vzniklé z odstoupení od smlouvy, úroky z prodlení apod.)

Existuje však názor, že **ručení převzaté** za jednotlivě nevyjmenované závazky dlužníka vůči věřiteli vyplývající z určité smlouvy, pokud ovšem tato smlouva neobsahuje závazek jediný, je nutno považovat **za absolutně neplatné pro neurčitost**.⁴⁵ Ve světle tohoto názoru by „ručení za všechny finanční závazky dlužníka vzniklé na základě určité úvěrové smlouvy“ nemuselo obstát. Avšak určitost každého ručitelského prohlášení je nutno posuzovat v širších souvislostech, tj. zejm. podle povahy závazku a okolností jeho plnění.

Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 11.9.2003, **sp.zn. 31 Cdo 2772/2000** (nepublikováno) vyjádřil požadavek na vyjmenování jednotlivých nemovitostí tvořících příslušenství věci hlavní ve smyslu § 121 odst. 1 obč. zák. při převodu vlastnictví. Podle některých názorů **tento požadavek soudu dopadá také na ručení**. Přebírá-li ručitel ručení za závazek, jehož předmětem je určitá věc, je nutno **uvést i konkrétní příslušenství této věci, za které ručitel přejímá ručení**, a to alespoň obecným názvem příslušenství, případně s uvedením určení jeho výše.⁴⁶ Nepostačí tedy prosté označení ručení „s příslušenstvím“. Nesplnění požadavku na specifikaci příslušenství věci hlavní může vést k neurčitosti podle § 37 odst. 1 obč. zák., a činit tak ručitelské prohlášení v tomto rozsahu neplatné (§ 41 obč. zák.).

Za absolutně neplatné je nutno považovat ručení převzaté **za veškeré závazky dlužníka vůči věřiteli**.⁴⁷ Zde by totiž nebyla splněna základní podmínka platnosti ručitelského prohlášení spočívající v konkretizaci zajišťovaného závazku a předmět ručitelského prohlášení by byl zcela neurčitý.

⁴⁵ Chalupa, L.: K otázce určitosti a promlčení ručení v režimu obchodního zákoníku, čsp. Právní rádce, č. 1/2005, s. 31

⁴⁶ Tamtéž, s. 31

⁴⁷ Tamtéž, s. 31

5.3. Vznik zákonného ručení

Kromě tzv. dobrovolného ručení prostého, **může ručení vzniknout i přímo ze zákona** a budou se na něj přiměřeně ve smyslu § 312 obch. zák., ve spojení s § 56 odst. 5, vztahovat ustanovení § 305 až § 311 obch. zák., pokud z ustanovení zákona nevyplývá něco jiného.

ale 56/5 „obdobně“

Zákonnými ručiteli jsou např. **společníci některých obchodních společností**. Skutečnost, u kterých obchodních společností a v jakém rozsahu toto zákonné ručení nastupuje, pak vyplývá z příslušných ustanovení upravujících jednotlivé druhy obchodních společností. U veřejné obchodní společnosti společníci ručí podle § 86 obch. zák. za závazky společnosti celým svým majetkem, stejně tak komplementář ve společnosti komanditní (§ 93 odst. 1 obch. zák.), zatímco společník ve společnosti s ručením omezeným nebo komanditista v komanditní společnosti ručí za závazky společnosti pouze do výše svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku (§ 106 odst. 2 a § 93 odst. 1 obch. zák.).

V ustanovení § 56 odst. 5 obchodní zákoník **výrazně omezuje ručení společníků v případě konkursu, který by byl prohlášen na majetek společnosti**. Podle tohoto ustanovení se ručení společníků nevztahuje na neuspokojené pohledávky věřitelů, které nebyly přihlášeny v rámci konkursního řízení včas. Jinak řečeno, společníci ručí za závazky společnosti pouze do výše, v níž věřitelé, kteří včas přihlásili své pohledávky, nebyli uspokojeni v konkursním řízení.

Dále je v § 56 odst. 6 obch. zák. obecně pro všechny obchodní společnosti upraveno ručení společníků za závazky společnosti po jejím zániku. Pokud je společnost zrušena s likvidací, společníci za závazky společnosti ručí do výše svého podílu na likvidačním zůstatku, nejméně však v rozsahu, v němž za ně ručili za trvání společnosti. Toto pravidlo platí i pro akciové společnosti, **u nichž jinak akcionáři po dobu trvání společnosti za její závazky neručí**. Pokud je společnost zrušena bez likvidace, jmění zaniklé společnosti, včetně práv a povinností z toho vyplývajících, přechází na právního

nástupce. Zákon stanovuje, že mezi sebou se společníci vyrovnají tímž způsobem jako při ručení za trvání společnosti (§ 56 odst. 6 obch. zák.). Vzhledem k tomu, že v akciové společnosti po dobu její existence akcionáři za její závazky neručí, nelze toto ustanovení použít, a je třeba analogicky vycházet z úpravy vypořádání společníků společnosti s ručením omezeným.⁴⁸ } ?

Jde-li o smlouvu o prodeji podniku podle § 476 an. obch. zák., vzniká při přechodu závazků na nového nabyvatele ex lege ručení prodávajícího za splnění převedených závazků. Tato problematika je aktuální zejména ohledně závazků k náhradě ekologických škod. *f majem pod* X

⁴⁸ Faldina, F., Hušek, J., Des, Z.: Zajištění a zánik závazků, obchodní právo v praxi, CODEX Bohemia, Praha 1995, s. 9

6. Vztah ručitele, dlužníka a věřitele před splatností zajišťovaného závazku

6.1. Vztah ručitele a dlužníka před splatností zajišťovaného závazku

V obchodní praxi zpravidla vzniká závazek převzít ručení za dlužníka až po předchozí dohodě s ručitelem. Není vyloučeno, aby dlužník s ručitelem nejprve uzavřeli tzv. inominátní smlouvu ve smyslu § 269 odst. 2 obch. zák., ve které se ručitel zaváže převzít ručení za konkrétní dlužníkův závazek a dlužník se zaváže ručiteli odvést jako úplatu za zajištění jeho závazku, jednorázově nebo podle splátkového kalendáře, určité procento z částky do jejíž výše ručitel ručení převezme.

Zvláštní úpravu vyžadují vztahy vznikající mezi ručiteli a dlužníky při ručení v rámci koncernu - holdingu (tj. jestliže jsou jedna nebo více osob podrobeny jednotnému řízení jinou osobou) nebo při ručení za závazky osob, které jsou oprávněny činit za společnost či jejím jménem právní úkony. Ručitelská prohlášení učiněná za závazky osob v rámci koncernu, nejsou neobvyklá a často se objevují např. v rámci zajišťování úvěrů poskytovaných bankami. Ručení za dlužníka vůči bankám zde přebírají např. jeho dceřinné nebo mateřské společnosti.

Vztahy mezi těmito osobami mohou vytvářet podmínky pro zneužívání majetku společnosti k osobním účelům členů orgánů nebo dalších osob se společností spjatých.⁴⁹ To je dáno především majetkovou nebo personální propojeností těchto osob. Ručení v takových obchodních vztazích proto vyžaduje pro svůj vznik přísnější pravidla.

Obchodní zákoník na tyto případy pamatuje v ustanovení § 196a obch. zák. Účelem této úpravy je zajištění ochrany obchodní společnosti, tj. **a.s.** nebo **s.r.o.** (viz § 135 odst. 2 obch. zák.), před nepoctivým jednáním osob, které mají oprávnění jednat jejím

⁴⁹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 306

jménem. Aplikace ustanovení § 196a obch. zák. na ručení je založena odstavcem 5, podle kterého se ustanovení odstavců 1 až 3 vztahují i na převzetí ručení.

Odstavec 1 se vztahuje na případy, kdy společnost přebírá ručení za závazky:

- a) člena představenstva
- b) dozorčí rady
- c) prokuristu
- d) jinou osobu, která je oprávněna jménem společnosti ručitelské prohlášení učinit (např. na základě zmocnění apod.)
- e) nebo za osoby blízké osobám vyjmenovaným pod body a) až d)

Osobou blízkou je podle § 116 obč. zák. příbuzný v řadě přímé (potomci a předci), sourozenec a manžel. Jiné osoby spadají do této kategorie pouze za splnění dvou kumulativních podmínek (tj. existence rodinného nebo obdobného poměru a skutečnost, že by újmu, kterou jedna z těchto osob utrpěla, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

Pro platnost ručitelského prohlášení učiněného za závazky vyjmenovaných osob, se vyžaduje **předchozí souhlas valné hromady**. K rozhodnutí valné hromady, jímž se uděluje souhlas s převzetím ručení, postačuje souhlas prosté většiny hlasů akcionářů přítomných na valné hromadě, nevyžadují-li stanovy vyšší počet hlasů (§ 186 obch. zák.). Další podmínkou je, že ručení může být za tyto osoby převzato jen **za podmínek obvyklých v obchodním styku**. Existuje názor, že z toho plyne, že převzetí ručení musí být úplatné, neboť v obchodním styku se zajištění třetím osobám bezplatně neposkytuje.⁵⁰

Z odstavce 2 vyplývá, že **předchozí souhlas valné hromady** s převzetím ručení je vyžadován i v případě, jestliže společnost přebírá ručení za osobu, jejímž jménem jsou oprávněny jednat výše uvedené osoby.

⁵⁰ Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 2440

Jménem jiné osoby jsou osoby uvedené v odstavci 1 oprávněny učinit ručitelské prohlášení, jsou-li jejími:

- a) statutárními orgány či členy statutárních orgánů
- b) likvidátory
- c) nucenými správci
- d) správci konkursní podstaty
- e) prokuristy

Prokuristé sice nejednají „jménem společnosti“, ale „za společnost“, avšak vzhledem k tomu, že jsou podle § 196a odst. 1 obch. zák. považovány za osoby, které jsou oprávněny učinit ručitelské prohlášení „jménem společnosti“, je třeba za tyto osoby považovat i je.⁵¹

Ručení převzatému podle odstavce 2 bude odpovídat např. situace, kdy společnost „A“ bude zajišťovat závazek společnosti „B“ s tím, že členem představenstva obou společností bude jedna a tatáž osoba (pozn. - lze pouze za splnění podmínek stanovených v § 196 odst. 1 písm d) obch. zák.). Osoba, která je statutárním orgánem nebo jeho členem jiné právnické osoby, nemusí být oprávněna jménem této jiné právnické osoby jednat sama nebo jen spolu s jinou osobou (půjde např. o situaci, kdy a.s. převezme ručení za s.r.o., jejímž jednatelem bude bratr člena představenstva a.s., i když jménem s.r.o. musejí jednat dva jednatele a jménem a.s. dva členové představenstva).⁵²

Souhlasu valné hromady podle § 196a odst. 2 **není zapotřebí tam, kde ručení přebírá ovládající osoba za osobu ovládanou** (mateřská společnost za osobu dceřinou - jsou-li společnostmi). Ze znění zákona plyne, že v těchto případech není třeba souhlasu ani u osoby ovládající, ani ovládané. Půjde-li však o zajištění závazku mateřské společnosti společností dceřinou při existenci personálního propojení ve smyslu § 196a odst. 2 obch. zák., předchozího souhlasu valné hromady již bude třeba.

⁵¹ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 632.

⁵² Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 2441

Stejně tak souhlasu valné hromady bude zapotřebí tam, kde bude přebírat ručení **osoba ovládající za osobu ovládanou**, ale nebudou personálně propojeny ve smyslu § 196a odst. 2 obch. zák. V takovém případě se bude na převzetí ručení aplikovat § 196a odst. 3 obch. zák.

V teorii obchodního práva není jednoty názoru, zda nedostatek **předchozího souhlasu valné hromady** má za následek **neplatnost právního úkonu** (tj. ručitelského prohlášení). Existuje názor, že tento nedostatek souhlasu valné hromady neplatnost právního úkonu nezpůsobuje, podobně jako je tomu v případech stanovených v § 193 odst. 2 obch. zák.⁵³ Podle tohoto ustanovení se vyžaduje souhlas valné hromady, vydala-li společnost kótované účastnické cenné papíry a nabývá nebo zcizuje majetek, jehož hodnota přesahuje v průběhu jednoho účetního období jednu třetinu vlastního kapitálu. Uvedený názor vychází z toho, že případný nesouhlas valné hromady nečiní zcizovací právní úkon neplatným, ale pouze **neučinným**.

Většinovým názorem však je, že úkony učiněné v rozporu s § 196a odst. 1 a 2 obch. zák. **budou absolutně neplatné** podle § 39 obč. zák. pro rozpor se zákonem.⁵⁴ Z toho vyplývá, že nebude-li splněn tento požadavek, ručitelské prohlášení bude neplatné a věřitel nemůže vyžadovat na ručiteli plnění, neboť ručení nevzniklo.⁵⁵

Odstavec 3 se vztahuje na situace, kdy společnost přebírá ručení za závazky.⁵⁶

- a) zakladatele
- b) akcionáře (společníka)
- c) jakékoli osoby, která jedná s akcionářem (společníkem) ve shodě ve smyslu § 66b obch. zák.

⁵³ Eliáš, K.: Některé zákonné konstrukce k ochraně majetku akciové společnosti, XII. Karlovarské právnické dny, Linde, Praha 2002, s. 114 an.

⁵⁴ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 631 srov. též Dědič, J. a kol. v Komentáři k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 2439 a Pelikánová, I. v Komentáři k obchodnímu zákoníku, III. Díl, Linde, Praha 1996, s. 308

⁵⁵ Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 2441

⁵⁶ Záměrně nejsou ve výčtu osob na než se v případě ručení vztahuje aplikace §196a odst. 3 obch. zák. vyčteny „jiné osoby uvedené v odstavci 1“, jak s nimi § 196a odst. 3 obch. zák. počítá, vzhledem k tomu, že při přebírání ručení za tyto osoby je nutno aplikovat § 196a odst. 1

- d) osoby, kterou ovládá ve smyslu § 66a odst. 1 až 6 obch. zák. (za předpokladu, že účastnické společnosti nejsou propojeny personálně, jinak by se aplikoval § 196a odst. 2)
- e) osoby, se kterou vytváří koncern podle § 66a odst. 7 obch. zák. (též za předpokladu, že ručitel a dlužník nejsou propojeni personálně ve smyslu § 196a odst. 2)

Ustanovení tohoto odstavce se vztahuje zejm. na případy, kdy jde o majetkovou propojenost ručitele a dlužníka, oproti úpravě obsažené v odstavcích 1 a 2, kde se jedná o propojenost personální.

Z ustanovení odstavce 3 vyplývá, že **souhlasu valné hromady** s převzetím ručení za závazky osob tam vyjmenovaných je třeba pouze v případě, **dochází-li k převzetí ručení do 3 let od vzniku společnosti (ručitele)**. Z gramatického výkladu § 196a obch. zák. je patrné, že na rozdíl od ustanovení odstavce 1 a 2 zde není vyžadován předchozí souhlas valné hromady, ale **pouze souhlas**. Je tak možno dovést, že souhlas valné hromady může být i následný a **absence předchozího souhlasu nebude činit tento úkon neplatným, ale neúčinným**.⁵⁷

Podle některých názorů z tohoto ustanovení též plyne, že **přesahuje-li ručitelský závazek jednu desetinu základního kapitálu společnosti, může být ručení převzato pouze za cenu určenou posudkem znalce**.⁵⁸ Tento názor však ve světle nejnovější judikatury Nejvyššího soudu ČR nejspíš neobstojí.

Otázku povinnosti zpracovat znalecký posudek při převzetí ručení posoudil Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 30.8. 2005, **č.j. 29 Odo 996/2004** (viz Soudní judikatura č. 12/2005, s. 937). V rozhodovaném sporu šlo o ručitelské prohlášení poskytnuté dceřinou společností za závazky mateřské společnosti (jediného akcionáře společnosti dceřiné) vyplývající ze smlouvy o úvěru. Nadepsané rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR má pro

⁵⁷ Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 2448

⁵⁸ Tamtéž, s. 2451

aplikaci ustanovení §196a odst. 3 obch. zák. na ručitelské prohlášení význam ve dvou směrech.

V prvním směru rozsudek potvrzuje, že „nedostatek zákonem předepsaného schválení smlouvy valnou hromadou nezpůsobuje, **není-li předepsán předchozí souhlas její neplatnost, ale pouze její neúčinnost**“.

Tento závěr Nejvyššího soudu ČR ve své podstatě znamená, že pokud společnost převezme ručení za závazek dlužníka podle § 196a odst. 3 obch. zák., **ale bez souhlasu valné hromady**, tak skrze představenstvo **platně projevila vůli** zaručit se za dlužníkův závazek, avšak do doby než s tímto úkonem projeví souhlas i valná hromada společnosti, nebude tento projev vůle vůči třetím osobám (zejm. věřitelům) **účinný**. Tato skutečnost tudíž třetím stranám nikterak nepomůže, jelikož tak či onak nejspíš nebudou schopny na ručiteli vynutit splnění závazku, o který jde. Jinak řečeno, věřitel v jehož prospěch bude vystaveno **neúčinné** ručitelské prohlášení, pravděpodobně vyjde naprázdno, stejně jako věřitel v jehož prospěch bude učiněno **neplatné** ručitelské prohlášení. Přesto zde může být určitý rozdíl. Věřitel neplatného právního úkonu se za určitých okolností může domáhat ve smyslu § 268 obch. zák. **náhrady škody na tom, kdo neplatnost právního úkonu způsobil**, zatímco věřitel neúčinného právního úkonu může nejspíše spoléhat pouze na to, že akcionáři ručitelské společnosti ručení dodatečně schválí.

*o neplat
ručitelu*

Ve druhém směru a z hlediska praxe významnějším ohledu se rozsudek Nejvyššího soudu ČR vyjadřuje **k povinnosti zpracovat znalecký posudek při poskytování ručitelského prohlášení**. V případě ručitelského prohlášení se soud odchýlil od své stávající rozhodovací praxe k výkladu § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, podle kterého smlouva uzavřená s porušením ustanovení § 196a odst. 3 obchodního zákoníku je pro rozpor s kogentním ustanovením zákona **absolutně neplatná**. Tento závěr nelze podle Nejvyššího soudu ČR vztáhnout na ručitelské prohlášení, pro které je aplikace tohoto ustanovení založena odkazem v § 196a odst. 5 obch. zák.

Podle zmíněného rozhodnutí, „je-li ručitelským prohlášením převzato ručení za splnění peněžitého závazku, je shora zmíněný požadavek (rozuměj požadavek na určení „ceny“ posudkem znalce) neaplikovatelný již proto, že **výše takto založeného závazku je určena samotným ručitelským prohlášením, pročez zde není ničeho, co by mohlo být posudkem znalce oceňováno.** Absence určení „ceny“ převzetí ručitelského závazku za splnění peněžitého dluhu ve smyslu § 196a odst. 3 obchodního zákoníku, tak prohlášení podle § 303 obchodního zákoníku neplatným nečiní.“

Uvedený závěr Nejvyššího soudu ČR, že zde není ničeho, co by mohlo být posudkem znalce oceňováno, dal za pravdu těm, kteří tvrdili, že oceňování majetku při přebírání ručení podle § 196a odst. 3, např. v rámci koncernu, není třeba. Tento závěr však nebyl v dosavadní praxi rozhodně jednoznačný. Doposud totiž zejména banky měly za to, že znalecké posudky jsou v případě převzetí ručení v souladu s ustanovením § 196a odst. 3 obch. zák. zapotřebí. Znalci jmenovaní soudem pak v těchto znaleckých posudcích cenu a později pak hodnotu ručitelského závazku běžně stanovovali. Jejich názory na to, co je vlastně předmětem ocenění, však **nebyly a nejsou jednotné.** Jako předmět ocenění tak někdy brali hodnotu pohledávky zajištěné ručením, jindy hodnotu majetkové výhody, kterou představovalo pro primárního dlužníka převzetí ručení ručitelem a nebo hodnotu, kterou by měl nebo mohl ručitel požadovat od primárního dlužníka jako protihodnotu za převzetí ručení.⁵⁹

Přesto, že má cit. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve vztahu k aplikaci § 196a odst. 3 obch. zák. na ručení zásadní význam, nelze očekávat, že závěr ke kterému Nejvyšší soud ČR došel, je i tečkou za touto problematikou. V odborné literatuře se již objevují první negativní ohlasy na tento judikát, které Nejvyššímu soudu ČR vytýkají zejm. nedostatečné odůvodnění jeho závěrů, a proto dle autora cit. rozhodnutí nemůže být podkladem pro změnu v dosavadní praxi.⁶⁰

⁵⁹ Janáčková, M.: Nutnost ocenění poskytovaného ručení, E-pravo dostupný z: http://zakony.idnes.cz/obchodnipravo.asp?r=obchodnipravo&c=A060118_000000_obchodnipravo_9766

⁶⁰ Richter, T.: Nad judikátem Nejvyššího soudu ohledně ručení v rámci koncernu, Právní rozhledy č. 9/2006, s. 328 an.

Dalším judikátem vztahujícím se k aplikaci § 196a na ručení je rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 3.12.2003, **sp. zn. 23 Cm 63/2003** (nepublikováno). V rozhodovaném sporu ručitelský závazek přebírala společnost za jednoho ze svých akcionářů. Předmětem řešení bylo, zda se rozhodování valné hromady o tom, zda ručení převzít či nikoliv, může prostřednictvím výkonu svých hlasovacích práv účastnit ten akcionář, za jehož závazek má být ručení převzato. Ve svém rozhodnutí došel Krajský soud k závěru, že ručení není běžnou obchodní smlouvou, a proto ručení převzaté společností za úvěry jednoho z akcionářů je poskytnutím výhody tomuto akcionáři (viz § 186c odst. 2 písm. c) obch. zák.), a z toho důvodu tento **akcionář nemůže vykonávat hlasovací právo při rozhodování valné hromady o ručení za úvěry jemu poskytnuté.**

6.2. Vztah ručitele a věřitele před splatností zajišťovaného závazku

Při zajištění závazku ručením je hlavní těžiště tohoto právního vztahu právě ve vzájemném poměru mezi ručitelem a věřitelem.

6.2.1. Povinnost sdělit výši pohledávky

Po celou dobu, co ručení trvá, má **věřitel povinnost informovat na požádání (nikoli z vlastního podnětu) ručitele o výši své zajištěné pohledávky**, a to bez zbytečného odkladu poté, co je o poskytnutí této informace ručitelem požádán (§ 305 obch. zák.). Ručiteli je v době převzetí závazku výše pohledávky zpravidla známa. Za trvání ručení se však může výše této zajištěné pohledávky měnit, mj. z důvodu práva dlužníka plnit i částečně (§ 329 obch. zák.) nebo např. ručením za hrozící škodu a nebo za narůstající smluvní pokutu apod.⁶¹ Ručitel tak snadno může ztratit přehled o tom, zda a v jakém rozsahu pohledávka trvá. Proto musí věřitel **bez zbytečného odkladu, a to i opakovaně**, sdělit ručiteli aktuální výši své zajištěné pohledávky.⁶² Jde o zákonnou povinnost, s jejímž porušením zákon nespojuje žádný právní důsledek,

⁶¹ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 900

⁶² Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 3330

ani její porušení nepostihuje žádnou sankcí. V úvahu proto připadá pouze eventuální náhrada vzniklé škody.⁶³ Pokud by se věřitel dostal do prodlení se splněním této povinnosti, dovozují někteří autoři možnost odstoupení od ručení, a to za podmínek stanovených v § 345 a 346 obch. zák.⁶⁴

Ustanovení § 305 obch. zák., kde je povinnost sdělit výši zajištěné pohledávky zakotvena, je **dispozitivní povahy**. Strany se tak mohou od tohoto ustanovení odchýlit a dohodnout, že např. informace bude podávána bez žádosti nebo naopak, že není třeba informovat, a tak tuto povinnost úplně vyloučit. Taková dohoda musí předcházet vzniku ručení nebo jí může být později změněn ručitelský závazek, ale odchylka nemůže vzniknout jednostranně.⁶⁵

Existují názory, že „s odkazem na bezpečnost právního styku a nutnost dbát o ručitelovu jistotu si lze jen těžko představit situace, které by založily právo věřitele k odepření informační povinnosti.“⁶⁶ Vzhledem ke kogentnosti § 574 odst. 2 obč. zák. nemůže právo na informaci podle § 305 obch. zák. ručiteli odejmout ani jeho dohoda s věřitelem, protože se nikdo nemůže platně vzdát předem práva, jež má teprve v budoucnu vzniknout. Nehledě k tomu, že taková dohoda by se ocitala v rozporu i s požadavkem § 265 obch. zák., podle kterého výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.⁶⁷

Z hlediska výkladového jsou pochyby v tom, zda zákon povinností věřitele sdělit „výši své zajištěné pohledávky“ míní povinnost věřitele sdělit ručiteli výši celé své pohledávky za dlužníkem nebo zda postačí sdělit ručiteli výši zajištěné pohledávky v rozsahu, v jakém je skutečně zajištěna. Právo ručitele na sdělení výše věřitelovy zajištěné pohledávky vychází ze závazku ručitelského (vedlejšího) a nikoliv ze závazku zajišťovaného (hlavního). Vzhledem k tomu lze dovodit, že věřitel má povinnost sdělit

⁶³ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 901 srov. Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 3330

⁶⁴ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 631

⁶⁵ Tamtéž, s. 631

⁶⁶ Eliáš, K a kol.: Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, a.s., 2004, 4. přepracované a rozšířené vydání, s. 597

⁶⁷ Tamtéž, s. 597

ručiteli výši své zajištěné pohledávky pouze v rozsahu, v jakém se za ni ručitel zaručil. Věřitel tedy nemá povinnost sdělit výši celé své pohledávky, jak ji eviduje za dlužníkem.

6.2.2. Ručení za část závazku

Je-li ve smyslu § 307 odst. 2 obch. zák. ručením zajištěna pouze část závazku, „tento rozsah zůstává nezměněn částečným splněním dlužníkovu závazku do té doby, dokud jeho nesplněná část převyšuje výši zajištění“.⁶⁸ Jinými slovy dlužníkovu případné částečné plnění jde nejprve na krytí nezaručené části. Dlužník si při částečném plnění nemůže, na rozdíl od obecné úpravy obsažené v § 330 odst. 1 a 2 obch. zák., sám jednostranně určit, ve prospěch jaké složky dluhu plnění poskytuje.⁶⁹ Zaručí-li se tedy ručitel např. za 50 % dluhu jehož celková výše činí 100.000,- Kč, teprve ve chvíli, kdy dlužník uhradí věřiteli ze svého dluhu více jak 50.000,- Kč, počne se ručitelův závazek úměrně snižovat. Ustanovení je dispozitivní povahy a strany si tak mohou dohodnout podmínky odlišné.

6.2.3. Mnohost ručitelů

Za dlužníkův závazek se může zaručit i více ručitelů (§ 307 odst. 1 obch. zák.). V takovém případě ručí každý z nich za celý závazek, a to **společně a nerozdílně**. Společný závazek více ručitelů je tedy solidárním závazkem (§ 293 obch. zák.) všech ručitelů za celý závazek.⁷⁰ Z toho vyplývá, že na jedné straně ručitel nemůže omezovat rozsah svého ručení poukazem na to, že za splnění závazku ručí spolu s ním ještě další osoby, na straně druhé je věřitel, při splnění zákonem stanovených podmínek, oprávněn požadovat splnění závazku od kteréhokoliv z ručitelů.

⁶⁸ Chalupa, R.: Zajištění obchodních závazků, Obchodní Právo č. 7/1993, s.14

⁶⁹ Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, a.s., 4. přepracované a rozšířené vydání, Praha 2004, s. 600

⁷⁰ Tamtéž, s. 642

Ustanovení § 307 odst. 1 je dispozitivní povahy, a tudíž je možno sjednat, že každý z ručitelů ručí jen za určitou poměrnou část závazku. Bude-li ručení některého spoluručitele (nebo všech) omezeno ručitelským prohlášením jen na část závazku, pak bude takový ručitel ručit jen za tu část závazku, za kterou převzal ručení, a to spolu s dalšími spoluručiteli, kteří za tuto část závazku převzali ručení. „Jestliže tedy např. jeden ze dvou ručitelů převzal ručení za polovinu závazku a druhý za závazek celý, budou za jednu polovinu závazku ručit oba ručitelé, zatímco za druhou jen ten, který převzal ručení za celý závazek“.⁷¹

Vzájemné vztahy mezi ručiteli upravuje obecně ustanovení § 511 obč. zák. o společných závazcích, které platí i pro obchodněprávní vztahy. Není-li sjednáno něco jiného, **má ručitel vůči ostatním ručitelům stejná práva jako spoludlužník**. Zákon tak ručiteli umožňuje přenesení určitého rizika plynoucího z ručení, v odpovídající míře i na ostatní ručitele. Ručitel může vymáhat na spoluručitelích tu část závazku, kterou za dlužníka splnil a která na každého ze spoluručitelů připadne podle poměru jejich podílů na ručení. Jestliže nelze vůči některému spoluručiteli dosáhnout splnění části závazku, která na něho připadá, rozvrhne se tato část v odpovídajícím poměru na ostatní spoluručitele.

6.3. Vztah ručitele, dlužníka a věřitele při změně závazků

Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník tyto vztahy neřeší, na ručení (zejm. na jeho trvání v rámci těchto změn), je nutno aplikovat ustanovení občanského zákoníku. Především se jedná o úpravu trvání ručení při kumulativní a privativní **novaci** (změna v obsahu závazku) a kumulativní a privativní **intercesi** (změna na straně dlužníka v hlavním závazku) či **postoupení pohledávky**.

⁷¹ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 902 a 903

6.3.1. Změna v obsahu závazků

Kumulativní novace spočívá v tom, že se strany hlavního závazku (tj. věřitel a dlužník) **dohodnou na změně v obsahu závazku**, tedy na změně vzájemných práv a povinností (vztahujících se zejména k předmětu plnění, k době a místu plnění, k ceně, k podmínkám jejího splácení apod.).⁷² Jedná se o vznik nového závazku, který musí obstát vedle závazku původního, případně vedle části původního závazku (tzn., že **dosavadní závazek nezaniká**, ale pouze se k němu přimyká nově uzavřený závazek). Vzhledem k tomu, že dosavadní závazek nadále trvá, **zůstává v platnosti i ručení**, bylo-li zřízeno.

Jelikož se mění okolnosti, za kterých ručitel vystavil ručitelské prohlášení, zákon ručiteli dává právo projevit s touto novací nesouhlas. Případný souhlas či nesouhlas ručitele s novací nemá vliv na platnost hlavního závazku nebo ručení, ale **nedá-li ručitel ke kumulativní novaci souhlas, je oprávněn vůči věřiteli namítat vše, co mohl namítat před účinností dohody o změně závazku** (§ 516 odst. 3 obč. zák.). Jinými slovy, práva a povinnosti mezi věřitelem a dlužníkem by se změnila, ale ručitelova práva a povinnosti vyplývající z ručitelského závazku by zůstala nedotčena a ručitel by mohl namítat vše, co by mohl namítat, kdyby dohody nebylo.

V případě **privativní novace**, na rozdíl od kumulativní novace, jde o dohodu mezi stranami hlavního závazku, která patří mezi důvody zániku závazků. Na jejím základě **dosavadní závazek zaniká a zároveň vzniká nový závazek** směřující k plnění nově dohodnutému.

Stejně jako je tomu u kumulativní novace, je i zde **účinnost ručení za nový závazek vázána na souhlas ručitele**. Pokud ručitel s privativní novací neprojeví souhlas, pak ručení trvá jen v rozsahu původního závazku a všechny ručitelovy námitky proti dosavadnímu závazku zůstávají zachovány (§ 572 odst.1 obč. zák.).

⁷² Galíčková, A.: Změna obchodních závazků, Obchodní právo č. 1/1994, s. 14

6.3.2. Změna v subjektech závazků

Privativní intercese (převzetí dluhu) vzniká jako způsob změny závazku písemnou dohodou třetí osoby s dlužníkem, že přejímá jeho dluh. Převzetí dluhu vyžaduje souhlas věřitele, který lze dát jak původnímu dlužníku, tak tomu, kdo dluh převzal (§ 531 odst. 1 obč. zák.). **Do postavení dosavadního dlužníka tak vstupuje dlužník nový.**

Obsah závazku se převzetím dluhu nemění, ručení však trvá jen tehdy, jestliže ručitel vysloví se změnou v osobě dlužníka souhlas (§ 532 obč. zák.). Případný **ručitelův nesouhlas s převzetím dluhu má za následek zánik ručení.**⁷³

Zvláštní případ nastává, jestliže třetí osoba písemnou dohodou s věřitelem převezme dluh bez dohody s dlužníkem. V takovém případě **se třetí osoba stane dlužníkem vedle původního dlužníka** (§ 531 odst. 2 obč. zák.) - nikoliv však solidárním dlužníkem, jako je tomu u institutu přistoupení k závazku. Z ustanovení § 531 a 532 obč. zák. přímo nevyplývá, zda má i zde neposkytnutí souhlasu ručitele s touto změnou za následek zánik ručení. Přikláním se k analogickému použití ustanovení **o přistoupení k závazku**, kde **souhlas ručitele vyžadován není**, jelikož se nejedná o změnu v osobě dlužníka, ale „pouze“ o přistoupení další osoby na dlužníkovu stranu.

Způsobem změny závazku v osobě účastníka je i **kumulativní intercese** (přistoupení k závazku), která vzniká tehdy, jestliže k dosavadnímu dlužníku přistoupí další osoba, která se písemně zaváže vůči věřiteli, že za dlužníka splní jeho dluh (§ 533 obč. zák.). Oba dlužníci jsou zavázáni **společně a nerozdílně**. Přistoupení k dluhu v tomto případě nevyžaduje dohodu s dlužníkem ani jeho souhlas. **Kumulativní intercese nemá na další trvání ručení žádný vliv.**

Postoupením pohledávky (cesí) dochází ke změně osoby, která má v hlavním závazkovém vztahu **postavení věřitele**. Postoupení pohledávky je obecně upraveno

⁷³ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H.BECK, Praha 2005, s. 1059

v § 524 an. obč. zák., nicméně tato úprava je plně použitelná i pro obchodní závazkové vztahy. Věřitel může kdykoliv svou pohledávku, **i bez předchozího souhlasu dlužníka**, písemnou smlouvou převést na třetí osobu.

Postoupení pohledávky **má účinky i vůči ručiteli**. Při postoupení zajištěné pohledávky přecházejí práva z ručení na postupníka v době, kdy je postoupení oznámeno ručiteli postupitelem nebo prokázáno postupníkem (§ 307 odst. 3 obch. zák.). Ručitel je při postoupení pohledávky chráněn tím, že mu vznikají povinnosti z ručitelského závazku nikoliv okamžikem, kdy k postoupení zajištěné pohledávky došlo, ale teprve okamžikem, kdy se o tomto postoupení dozví.⁷⁴ **Změna závazku v osobě věřitele nemá vliv na běh promlčecí doby** (§ 400 obch. zák.).

Ručení postoupením zajišťované pohledávky zanikne, je-li omezeno pouze na určitého věřitele. V tomto směru se vyslovil i Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 8.1.2003 **sp. zn. 29 Odo 667/2001** (viz Sběrka rozhodnutí NS ČR č. 7-8/2003, s. 525). Podle cit. rozhodnutí, „nezakazuje-li úprava ručení v obchodním zákoníku podle § 303 an. obch. zák. omezit ručitelský závazek pouze na jednoho věřitele, není v rozporu s touto zákonnou úpravou, ani ji neobchází (§ 39 obč. zák.), je-li ručitelský závazek omezen právě jen na dobu, po kterou bude věřitelem původní věřitel“.

V případě, že věřitel pohledávku, kterou má za svým dlužníkem postoupí na ručitele, dojde ke splnutí práva z hlavního závazku s povinností vyplývající z ručení a ručení zanikne.

⁷⁴ Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M, a kol.: Obchodní právo-meritum (výkladová řada), ASPI, Praha 2005, s. 642

7. Práva věřitele po splatnosti zajišťovaného závazku

7.1. Právo věřitele požadovat plnění na ručiteli

Věřitel má právo domáhat se uspokojení své pohledávky na ručiteli, jestliže dlužníkův závazek je splatný a dlužník ho sám neuspokojil v přiměřené době poté, co byl k tomu **věřitelem písemně vyzván**. Výzva tedy musí být uskutečněna písemně, a to až v době splatnosti dluhu. Výzva učiněná před splatností dlužníkovu závazku je z tohoto hlediska neúčinná.⁷⁵

Obchodní zákoník neváže povinnost ručitele uspokojit zajištěnou pohledávku na to, že věřitel tuto pohledávku uplatnil u soudu, popř. že přiznanou pohledávku vymáhal.⁷⁶ K řádné výzvě postačí předložit dlužníkovi účet (fakturu). Stejně tak, podá-li věřitel proti dlužníkovi žalobu o splnění závazku, aniž jej k tomu předem vyzval, je na místě soudit, že doručení stejnopisu žaloby dlužníkovi soudem věřitelovu výzvu nahrazuje.⁷⁷

Ve výzvě k plnění není třeba uvádět dobu ke splnění závazku, jelikož ji stanovuje sám zákon, a to **jako dobu přiměřenou**. Přiměřenost doby se bude v každém jednotlivém případě posuzovat podle povahy závazku a okolností jeho plnění.⁷⁸ „Za přiměřenou dobu ve smyslu § 306 odst. 1 obch. zák. lze považovat dobu určenou ve vyzývacím dopise věřitele ručiteli, souhlasí-li s ní i samotný ručitel; jinak soud přihlédne k obchodním zvykostem, výši dlužné částky, majetkovým poměrům ručitele, možnosti obstarání úvěru u peněžního ústavu apod.“⁷⁹

Podle rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21.10.1997, č.j. 5 Cmo 543/96 (viz Soudní rozhledy č. 8/1998, s. 206), **týká-li se věřitelova upomínka na zaplacení (§ 306 odst. 1 obch. zák.) jen části dluhu, může se věřitel na ručiteli domáhat**

⁷⁵ Faldina, F., Hušek, J., Des, Z.: Zajištění a zánik závazků, obchodní právo v praxi, CODEX Bohemia, Praha 1995, s. 62

⁷⁶ Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo II. Díl, 2. přepracované vydání, ASPI, 2003 – dotisk, s. 196

⁷⁷ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR, č. 7/1995, s. 398

⁷⁸ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 901

⁷⁹ Chalupa, L.: K otázce určitosti a promlčení ručení v režimu obchodního zákoníku, Právní rádce č. 1/2005, s. 32

nejvýše částky, která odpovídá upomínce (písemné výzvě). Příklad: bude-li zajištěný závazek dlužníka odpovídat např. částce 100.000,- Kč a věřitel po splatnosti závazku upomene dlužníka pouze na zaplacení částky 80.000,- Kč, může po ručiteli požadovat dlužnou částku jen v rozsahu upomenutí, tj. 80.000,- Kč. Zbylou část může na ručiteli vymáhat až poté, co dlužníka písemně vyzve k zaplacení i této části dluhu.

Pokud věřitel, poté co vyzval dlužníka ke splnění splatného závazku, a ten v přiměřené době po výzvě svůj závazek nesplnil, uplatní pohledávku zajištěnou ručením u soudu, **může žalovat dlužníka i ručitele.**⁸⁰

K tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.7.1967, **sp. zn. 4 Cz 78/67** (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č.1 /1968, s. 35) uvádí, že „skutečnost, že **nejde o závazek solidárního charakteru** a že tedy není možné soudním rozhodnutím vyslovit povinnost žalovaných zaplatit dluh **společně a nerozdílně**, tomu nebrání“. Závazky dlužníka a ručitele jsou totiž dva samostatné závazky, u nichž platí princip subsidiarity a akcesority. Právní důvod jejich vzniku je rozdílný, přestože tyto dva závazky mají shodné plnění. „Proto pokud se věřitel v soudním sporu domáhá splnění závazku jak po dlužníku, tak i po ručiteli, je nutno ve vyhovujícím rozsudku konstatovat, že **oba jsou povinni zaplatit věřiteli tutéž částku s tím, že plněním jednoho ze žalovaných zaniká do výše tohoto plnění povinnost druhého žalovaného**“.⁸¹ Tím je zamezeno tomu, aby věřitel mohl být uspokojen dvakrát stejným plněním, jedním z titulu dlužnického závazku a druhým z titulu ručení.

Výše uvedenému je nutno přizpůsobit i žalobní návrh obsažený v žalobě, jelikož soud je při rozhodování ve smyslu § 153 odst. 2 o.s.ř. petitem žaloby vázán. Žalobní petit by pak mohl znít: *Žalovaný 1) a Žalovaný 2) jsou povinni zaplatit věřiteli částku ve výši ___ Kč s úrokem z prodlení ___ % z částky ___ Kč ode dne ___ do zaplacení, a to do tří dnů od právní moci rozhodnutí, na účet č. ___ . Plněním jednoho ze žalovaných zaniká do výše tohoto plnění povinnost druhého žalovaného.*

⁸⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H.BECK, Praha 2005, s. 1057

⁸¹ Faldina, F., Hušek, J., Des, Z.: Zajištění a zánik závazků, Obchodní právo v praxi, CODEX Bohemia, Praha 1995, s. 63

Výše uvedené doplňuje rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.4.1994, **sp. zn. 7 Cdo 150/93** (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 6/1995, s. 253) podle kterého „je-li vykonávaným rozhodnutím stanovena platební povinnost několika povinným (např. dlužníku a ručiteli) k zaplacení celého dluhu s tím, že plněním jednoho z těchto povinných zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost ostatních, **lze nařídit soudní výkon rozhodnutí (exekuci) proti jednomu z nich pro celou pohledávku**“.

Pro uplatnění nároku věřitelem proti ručiteli dlužníka není rozhodné, zda a v jakém rozsahu může ručitel vymoci na dlužníkovi náhradu za plnění, které věřiteli za dlužníka poskytl (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 18.5.1973, sp. zn. **1 Cz 43/73**, publikované ve Sbírce Soudních Rozhodnutí a Stanovisek č. 9/1973, s. 487).

Bez výzvy dlužníkovi vzniká ručiteli povinnost uspokojit pohledávku, za kterou se zaručil, jen výjimečně. Ustanovení § 306 odst. 1 obch. zák. rozlišuje dva případy.

V případě prvním se jedná o situace, kdy **věřitel nemůže výzvu uskutečnit** (např. pokud se dlužník skrývá nebo za tímto účelem mění své sídlo apod., a není tak znám jeho pobyt). Příklad uvádí rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28.4.1998, **č.j. 5 Cmo 549/97** (viz Soudní rozhledy č. 4/1999, s. 123), podle kterého pokud soud nemůže rozumnými prostředky zjistit místo pobytu dlužníka a ustanoví mu proto opatrovníka podle § 29 odst. 2 o.s.ř. (dnešní § 29 odst. 3 o.s.ř.), nemohl mít ani věřitel rozumně možnost zjistit jeho pobyt a doručit mu upomínku ve smyslu § 306 odst. 1 obch. zák. V těchto případech může věřitel uplatnit právo proti ručiteli, aniž dlužníka o plnění upomenul.

Druhý případ se pak vztahuje na situace, kdy věřitel je sice schopen výzvu uskutečnit, ale **je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní** (tak tomu bude zejm. při prohlášení konkursu na majetek dlužníka, nebo vedl-li věřitel vůči dlužníkovi marně

exekuci pro jinou svoji pohledávku).⁸² „Obecná formulace - "jestliže je nepochybné, že dlužník svůj závazek nesplní" - v sobě zahrnuje jak nepřítomnost, tak platební neschopnost“.⁸³

Doba, kdy je ručitel povinen splnit zajištěný závazek, není obchodním zákoníkem výslovně stanovena. Proto je třeba aplikovat obecné ustanovení § 340 odst. 2 obch. zák. a za dobu, kdy má ručitel plnit, je nutno považovat dobu bez zbytečného odkladu poté, co byl k plnění věřitelem oprávněně vyzván. Délka bude vždy závislá na povaze plnění.⁸⁴

Pokud ručitel splnění závazku věřiteli nabídne sám (bez ohledu na vědomí dlužníka, popř. i proti jeho vůli), **věřitel není oprávněn takto nabídnuté plnění odmítnout**, jelikož je ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák. povinen přijmout plnění jeho závazku nabídnuté třetí osobou.⁸⁵

Vzhledem k dispozitivnosti ustanovení § 306 odst. 1 obch. zák. je možné, aby si ručitel s věřitelem dohodl, že **věřitel může požadovat na ručiteli uspokojení své pohledávky i bez výzvy dlužníkovi, anebo jen v určitých případech**. Takto může být povinnost věřitele vyzvat dlužníka k plnění úplně vyloučena.⁸⁶

7.1.1. Uplatnění námitek ručitelem

Ručitel je oprávněn zajištěnou pohledávku uspokojit i bez souhlasu nebo vědomí dlužníka. Je ovšem v jeho zájmu, aby o tomto chystaném úmyslu dlužníka včas uvědomil, a **umožnil mu tak oznámení jeho námitek vůči věřiteli**, jelikož ručitel může podle § 306 odst. 2 obch. zák. vůči věřiteli uplatnit všechny námitky, k jejichž uplatnění je oprávněn dlužník. Těmito námitkami mohou být např. námitka **promlčení**,

⁸² Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha, 1999, s. 232

⁸³ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 632

⁸⁴ Plíva, S.: Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie č. 6-7/1995, s. 21

⁸⁵ Eliáš, K a kol.: Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, Praha 2004, 4. přepracované a rozšířené vydání, s. 598

⁸⁶ Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo, II. Díl, 2. přepracované vydání, ASPI, Praha 2003, s. 196

prekluze, neplatnosti smlouvy zakládající závazek, nezpůsobilosti subjektu (s výjimkou uvedenou v § 304 odst. 1 obch. zák.) či skutečnosti, jež způsobila zánik hlavního závazku (např. **splnění zajištěného dluhu**).⁸⁷

V opačném případě, tj. jestliže ručitel uspokojí věřitele bez vědomí dlužníka, dlužník proti němu může uplatnit všechny námitky, které by byl oprávněn uplatnit vůči věřiteli, kdyby na něm věřitel splnění vymáhal (§ 309 obch. zák.).

Co se týče povinnosti dlužníka informovat ručitele o svých námitkách, které má vůči věřiteli, obchodní zákoník tuto informační povinnost nestanovuje. Je však zájmem dlužníka takovou informací ručiteli poskytnout, neboť jestliže o svých námitkách ručitele neinformuje, nemůže podle § 309 obch. zák. vůči němu uplatnit ty námitky, na které ho neupozornil bez zbytečného odkladu poté, co mu ručitel doručil zprávu, že věřitel uplatnil své nároky z ručení.⁸⁸ Jinými slovy, až se ručitel bude domáhat na dlužníka toho, co za něj plnil, dlužník proti němu může uplatnit pouze ty námitky, na které ho upozornil.

Nastane-li situace, že ručitel uplatní vůči věřiteli námitky, které mu sdělil dlužník, ale sdělené námitky nebudou úspěšné, **má ručitel právo domáhat se na dlužníka náhrady nákladů, které mu s tím vznikly** (§ 306 odst. 3 obch. zák.). Zákon ručiteli neukládá povinnost prověřovat oprávněnost dlužníkových námitek.⁸⁹ Náklady vzniklé v souvislosti s neúspěšným uplatněním námitek budou spočívat zejm. v nákladech neúspěšného soudního řízení. Neúspěšné uplatnění poskytnutých námitek bude vyplývat zejm. z jejich **nesprávnosti** (např. dlužník ručiteli sdělil, že svůj závazek již splnil, ale není tomu tak) nebo **v neunesení důkazního břemene** (např. když dlužník sice sdělil ručiteli námitky, které má uplatnit, ale neoznačil potřebné důkazy anebo je ručiteli neposkytl).⁹⁰

⁸⁷ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 633

⁸⁸ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 902

⁸⁹ Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002, s. 3332

⁹⁰ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 902

Předpokladem vzniku nároku ručitele na náhradu nákladů vůči dlužníkovi, vzniklých v souvislosti s neúspěšným uplatněním námitek, **je především samotné uplatnění námitek ručitelem a také jejich uplatnění řádným způsobem** (např. ručitel musí k výzvě soudu označit potřebné důkazy, pokud mu je dlužník dal k dispozici apod.). Pokud neúspěšnost uplatněné námitky zaviní sám ručitel, nemá právo po dlužníkovi požadovat takto vynaložené náklady. Stejně tak nemá právo na náhradu nákladů, pokud neúspěšně uplatní jiné námitky než ty, které mu sdělil dlužník.⁹¹

V případě povinnosti dlužníka hradit věřiteli náklady ve smyslu § 306 odst. 3 obch. zák. se jedná o speciální sankci, a proto zřejmě nebude možno uplatnit právo na náhradu škody.⁹²

7.1.2. Započtení pohledávek

V případě, že **ručitel** bude věřitelem vyzván, aby plnil za dlužníka to, k čemu se v ručitelském prohlášení zavázal, **může vůči věřiteli použít k započtení jak svoje započitatelné pohledávky, které eviduje za věřitelem, tak započitatelné pohledávky dlužníka**, které by vůči věřiteli dlužník mohl započíst, kdyby věřitel vymáhal plnění na něm (§306 odst. 2 obch. zák.).

Započtení v obchodních vztazích se řídí § 358 až 364 obch. zák. za subsidiárního použití § 580 a 581 obč. zák.

7.1.3. Právo ručitele odmítnout poskytnutí plnění

Diskutovanou otázkou je, zda ustanovení § 549 obč. zák., které **dává ručiteli právo odepřít plnění, pokud věřitel zavinil, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem**, může být aplikováno i na obchodní závazkové vztahy.

⁹¹ Štenglová, Plíva, Tomsa a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, Praha 2002, 7. vydání, s. 902

⁹² Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 634

I. Pelikánová poukazuje na přísnější odpovědnost v obchodních vztazích, a to zejm. na princip objektivní odpovědnosti. **Příklání se proto k aplikovatelnosti § 549 obč. zák. i na ručení podle obchodního zákoníku**, kdy argumentuje především tím, že „pokud nebudeme § 549 obč. zák. považovat za aplikovatelný v obchodních vztazích, bude to znamenat, že ručitel nemůže odepřít plnění ani v případě, že věřitel zcela úmyslně způsobil dlužníkovu nemožnost plnění“.⁹³

Jiného názoru je např. **S. Plíva**: „Ručitel nemůže odepřít věřiteli plnění ani v případě, že věřitel zavinił, že zajištěná pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem“.⁹⁴ Tento názor tedy vychází ze striktně komplexní úpravy ručení v obchodním zákoníku.

Otázkou aplikace § 549 obč. zák. na ručení založené podle obchodního zákoníku se zabýval i Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 30.11. 2005, **sp. zn. 29 Odo 742/2005** (nepublikováno), a dospěl k závěru, že „úprava ručení v obchodním zákoníku je komplexní a proto na obchodní závazkové vztahy nelze použít ustanovení § 549 obč. zák. o odepření plnění ručitelem, pokud věřitel zavinił, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem“. Srovnatelně se Nejvyšší soud ČR vyjádřil i v rozsudku ze dne 8.1.2003, **sp. zn. 29 Odo 667/2001** (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 7-8/200, s.525), kde taktéž dospěl k závěru, že ručení je v obchodním zákoníku upraveno komplexně a pro obchodní závazkový vztah založený ručením podle obchodního zákoníku nelze použít ustanovení § 546 an. obč. zák..

Na základě v celku ustálené právní teorie podepřené judikáty Nejvyššího soudu ČR je tedy třeba vycházet z toho, že **úprava v obchodním zákoníku je komplexní**, a tudíž není možno na obchodní závazkové vztahy subsidiárně aplikovat § 549 obč. zák, resp. občanský zákoník je možno aplikovat pouze v případě, že některou právní otázkou nelze

⁹³ **Pelikánová, I.**: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 633

pozn. V komentáři k obč. zák. Trizonia (s. 317) je uvedeno tvrzení, že ustanovení § 549 obč. zák. aplikovatelné v obchodních vztazích není.

⁹⁴ **Plíva, S.**: Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie č. 6-7/1995, s. 20; srov. **Pelikánová, I. a kol.**: Obchodní právo II., 2. Díl „přepřacované vydání, ASPI, 2003 – dotisk, s. 196 : „Ručitel nemá příznáno právo (na rozdíl od úpravy ručení v obč. zák.) odepřít věřiteli plnění, jestliže věřitel zavinił, že zajištěná pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem“.

řešit podle obchodně právních norem. **Ručitel proto nemůže plnění odepřít, pokud věřitel zavíní, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem**, a to ani v případě, že věřitel způsobí dlužníkovu nemožnost plnění zcela úmyslně. *f* *nech. (hody)*

Otázkou zůstává, zda má ručitel právo odepřít plnění, pokud věřitelova pohledávka nemůže být uspokojena z důvodu, že **uspokojení pohledávky je zmařeno jednáním dlužníka**. Obchodní ani občanský zákoník toto neřeší.

Pokud dlužník nesplní, třeba i úmyslně, svůj splatný závazek, který má vůči věřiteli, dochází z jeho strany k porušení smluvní povinnosti se všemi jeho následky (§ 365 an. obch. zák.). Ve vztahu k ručení se však jedná o porušení povinnosti vyplývající z hlavního (zajišťovaného) závazku, a proto takové porušení nemůže mít vliv na platnost či obsah závazku vedlejšího (ručitelského), který je závazkem samostatným, stojícím vedle závazku hlavního. Jinak řečeno, porušení povinnosti vzešlé z hlavního závazku je pouze jednou z podmínek pro realizaci ručitelského závazku (§ 306 odst.1), a nikoliv důvod pro změnu v jeho obsahu, týkající se práva ručitele odepřít plnění. Na základě výše uvedeného považuji, z hlediska ručení, dlužníkův vliv na nesplnění jeho povinnosti vůči věřiteli za irelevantní. **Proto v případě, kdy dlužník svým jednáním znemožní své plnění, ručitel nemá právo plnění za dlužníka odepřít.**

7.2. Právo věřitele odporovat právním úkonům ručitele

Dalším právem věřitele po splatnosti zajišťovaného závazku je právo odporovat právním úkonům ručitele. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.1999, **sp. zn. 31 Cdo 870/99** (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 8/2000, s. 490), „je věřitel za podmínek uvedených v ustanovení § 42a obč. zák. oprávněn odporovat nejen právním úkonům, které učinil dlužník, **ale i právním úkonům ručitele** a dalších osob, které jsou z důvodu akcesorické a subsidiární povinnosti zákonem zavázány (zejména z titulu zajištění závazku) uspokojit pohledávku věřitele. **Toto právo bude uplatňováno zpravidla při soudním vymáhání zajištěné pohledávky.**

8. Práva ručitele po úhradě zajišťovaného závazku

Ručitelovým základním právem je právo požadovat po dlužníkovi to, co za něj plnil věřiteli na základě ručitelského prohlášení. Teprve ve chvíli, kdy ručitel splní dluh věřiteli, vzniká skutečný **závazkový vztah mezi ručitelem a dlužníkem**. Je to důsledkem subrogace a postihu proti dlužníkovi.⁹⁵ **Subrogace** obecně znamená převzetí práv věřitele splacením jeho pohledávky.⁹⁶

Poté, co ručitel splní věřiteli dlužníkuv dluh, věřitelova pohledávka vůči dlužníkovi zanikne. Podle usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2006, **sp. zn. 29 Odo 1314/2004** (nepublikováno), tím zaniká právo věřitele domáhat se dále úhrady této pohledávky, a to nejen vůči dlužníku, ale i vůči dalším osobám, které tuto pohledávku svým majetkem zajišťují. **„Ručitel, který uhradil závazek dlužníka, se stává namísto uspokojeného věřitele novým věřitelem dlužníka v rozsahu, v jakém uhradil závazek“⁹⁷ (projev subrogace).** **„Současně ručiteli vzniká nové právo vůči věřiteli“⁹⁸ (tj. oprávnění požadovat všechny doklady a pomůcky).** Plnění ručitele za dlužníka věřiteli tak ve smyslu § 308 obch. zák. přesahuje rámec subrogace, protože věřitel takové právo neměl a v důsledku ručitelova plnění mu vzniká nová povinnost uvedeného obsahu.⁹⁹

Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9.6.2005, **sp. zn. 29 Odo 563/2003** (viz Soudní judikatura č.8/2005, s. 577) **ručitel, který plnil za dlužníka, nenabývá nárok, který měl věřitel vůči dlužníkovi, nýbrž jde o nabytí „nového“ nároku na náhradu plnění poskytnutého věřiteli.** Dokud ručitel věřiteli neplní, nemá žádný peněžitý nárok vůči dlužníku.

⁹⁵ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 633

⁹⁶ Kolektiv autorů a konzultantů: Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, spol. s r.o., Praha 1996, s. 322

⁹⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H.BECK, Praha 2005, s. 1057

⁹⁸ Tamtéž, s. 1057

⁹⁹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 638

K tomu rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006, **sp. zn. 29 Odo 1030/2005** (nepublikováno), uvádí, že „pokud plnivší ručitel vyzve dlužníka (jehož závazek splnil), aby mu takto poskytnuté plnění zaplatil, přičemž dlužník na uvedenou výzvu nereaguje, **dostane se tím dlužník do prodlení s plněním „nového“ peněžitého dluhu vůči ručiteli** (§ 365 obch. zák.) a ve smyslu ustanovení § 369 odst. 1 obch. zák. mu vzniká ze zákona povinnost platit z neuhrazené částky **úroky z prodlení**“.

Pokud ručitel požádá **o doklady, pomůcky a všechny důkazní prostředky, které má věřitel**, a které jsou potřebné k uplatnění nároku vůči dlužníkovi, je věřitel povinen mu je vydat (§ 308 obch. zák. ve spojení s § 322 odst. 2 obch. zák.). Zákon nestanovuje pro jejich vydání **žádnou dobu**, a proto se uplatní obecná úprava času plnění ve smyslu § 340 odst. 2. obch. zák. Věřitel tak bude povinen poskytnout doklady, pomůcky a všechny důkazní prostředky bez zbytečného odkladu po požádání. Poruší-li věřitel svou povinnost, bude se vystavovat vůči ručiteli riziku vyplývajícímu z odpovědnosti za vzniklou škodu.¹⁰⁰ Ustanovení § 308 obch. zák. je kogentní povahy a nelze se od něj odchýlit.

Za **doklady** ve smyslu § 308 obch. zák. je možno považovat např. smlouvy, objednávky, faktury, dodací listy, výzvy k zaplacení apod. „**Pomůckami**“ lze rozumět i **zajištění pohledávky**, avšak **jen ta zajištění, která poskytl věřiteli obligační dlužník sám** (např. zřízením zástavního práva), nikoli osoba třetí.¹⁰¹

¹⁰⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H.BECK, Praha 2005, s. 1057

¹⁰¹ Eliáš, K a kol.: Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, a.s., 2004, 4. přepracované a rozšířené vydání, s. 600

9. Zánik ručení

9.1. Zánik ručitelského závazku

Ručitelský závazek, jakožto závazek akcesorický, zaniká zásadně se zánikem hlavního (zajišťovaného) závazku, přičemž není podstatné, kterým ze zákonem připuštěných způsobů zajišťovaný závazek zanikl (např. splněním dluhu dlužníkem, dohodou, započtením, prominutím dluhu, výkonem rozhodnutí soudu či rozhodčího orgánu apod.). Akcesorická povaha ručení je prolomena jen některými výjimkami. Důvodem prolomení principu akcesority je zvýšení ochrany a právní jistoty věřitele. Ručení v těchto případech trvá dále, i po zániku závazku hlavního a ručitel je v souladu s funkcí ručení v těchto případech povinen pohledávku dlužníka uspokojit, třebaže již zajišťovaný závazek neexistuje.¹⁰² Obchodní zákoník stanovuje výjimky dvě.

Za prvé se jedná o situaci, kdy hlavní závazek zanikne **pro nemožnost plnění dlužníka a zajišťovaný závazek je splnitelný ručitelem** (§ 311 odst. 2 obch. zák.).¹⁰³ Jedná se však pouze o **následnou nemožnost plnění dlužníka,** která má za následek zánik závazku. Počáteční nemožnost plnění, tedy taková, která existuje již v době vzniku závazku, má za následek **neplatnost právního úkonu.** Takový závazek proto vůbec nevznikne.¹⁰⁴ K nemožnosti plnění dochází za podmínek stanovených v obchodním zákoníku (§ 352 an. obch. zák.) a v občanském zákoníku (§ 575 an. obč. zák.). Snad jen dodám, že nemožnost plnění je povinen prokázat dlužník.

Ve druhém případě ručení trvá dále, **jestliže zanikne právnická osoba, která je dlužníkem** (bude se jednat zejm. o ručení za závazky, které nebyly vypořádány při likvidaci, tj. např. opomenuté dluhy nebo v konkursním řízení). Pokud má právnická osoba právního nástupce, přecházejí závazky na něj a postavení ručitele se nemění. To platí i v případě, že právním nástupcem je dědic.¹⁰⁵

¹⁰² Pelikánová, I. a kol.: Obchodní právo II, Díl 3., přepracované vydání, ASPI, 2003 – dotisk, s. 211

¹⁰³ Plíva, S.: Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie, č. 6-7/1995, s. 21

¹⁰⁴ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 789

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 641

Obě tyto výjimky lze v ručitelském prohlášení vyloučit vzhledem k tomu, že ustanovení § 311 odst. 2 obch. zák. je pouze dispozitivní povahy.

Další výjimku z akcesorického principu ručení stanovuje občanský zákoník u **privativní novace** (ručení zde po zániku hlavního závazku a jeho nahrazení závazkem novým nezaniká, avšak neprojeví-li ručitel souhlas se zajištěním nového závazku, zajištění trvá jen v rozsahu závazku původního).¹⁰⁶

Zemře-li dlužník – fyzická osoba, zajišťovaný závazek nezaniká, ale zásadně přechází na dědice (§ 579 ve spojení s § 460 an. obč. zák.).¹⁰⁷ V tomto smyslu se vyjádřil i Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí ze dne 26.1.1973, **sp. zn. 1 Cz 78/72** (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 9/1973, s. 492), kdy dospěl k závěru, že „**na závazek ručitele vůči věřiteli nemá vliv ani smrt dlužníka** a ručitel tu nemůže proti věřiteli uplatňovat námitku, že dědici dlužníka odpovídají za jeho dluhy jen do výše ceny nabytého dědictví. Pro uplatnění nároku věřitelem proti ručiteli dlužníka tedy není rozhodné, zda a v jakém rozsahu může ručitel vymoci na dlužníkovi náhradu za plnění, které věřiteli za dlužníka poskytl“. Oproti stanovisku vysloveném v cit. judikátu stojí názor, že z akcesority ručení spíše vyplývá závěr, že **ručitel nemůže odpovídat ve větším rozsahu než hlavní dlužník**.¹⁰⁸

Může se stát, že dojde k **zániku hlavního závazku pro smrt oprávněné strany** (věřitele). Obchodní zákoník nemá žádné speciální ustanovení týkající se zániku závazku z důvodu smrti věřitele. Proto se uplatní obecné pravidlo občanského práva uvedené v § 579 odst. 2 obč. zák. Podle tohoto paragrafu k zániku závazku pro smrt věřitele dochází pouze tehdy, bylo-li výslovně sjednáno, že plnění závazku je omezeno výlučně na jednu osobu.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Chalupa, R.: Zajištění obchodních závazků, časopis Obchodní právo, č. 7/1993, s. 14

¹⁰⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H. BECK, Praha 2005, s. 1059

¹⁰⁸ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, časopis české justice, MIn. spravedlnosti ČR, č. 7/1995, s. 401

¹⁰⁹ Eliáš, K.: Smrt dlužníka a věřitele jako právní důvod zániku obchodních vztahů, Obchodní právo č. 6/1997, s. 4

Ručení nezaniká a trvá v nezměněném rozsahu i po částečném zániku hlavního závazku, v případě, že bylo v rámci vyrovnávacího řízení potvrzeno „vyrovnání“ dlužníka podle § 63 odst. 2 ZKV (viz níže).¹¹⁰

Ručení může zaniknout také samostatně, protože je sice akcesorickým, ale také závazkovým vztahem. Jinak řečeno, **zánik ručení zánikem zajištěného závazku je jen jedním z možných způsobů zániku ručení**. Kromě tohoto způsobu může ručení zaniknout i z jiných, zákonem aprobovaných, důvodů upravených ať už obchodním nebo občanským zákoníkem. Např. **dohodou** ručitele a věřitele, **splněním** závazku ručitelem nebo uplynutím doby, jestliže bylo omezeno na dobu určitou (tzv. **termínované ručení**). Dále ručení zaniká, aniž zanikl hlavní dluh tehdy, **splyne-li pohledávka z hlavního závazku s povinností z ručení v jedné osobě** podle § 574 obč. zák. (např. tak, že ručitel získá pohledávku cesí) anebo **nemožností plnění ručitele, převzetím dluhu**, pokud s ním ručitel neprojevil souhlas nebo jestliže se věřitel vůči ručiteli **vzdal svého práva** (§ 574 obč. zák.) apod. Tento zánik ručení nemá vliv na další existenci závazku hlavního (např. závazku z kupní smlouvy).

Ručení v zásadě nezaniká, ani smrtí ručitele – fyzické osoby, ani zánikem ručitele – právnické osoby. Pokud zemře ručitel – fyzická osoba, připadá v úvahu nejspíše aplikace § 579 obč. zák. Závazek z ručení proto nezaniká a přechází na dědice, ledaže bylo splnění tohoto závazku vázáno na osobní vlastnosti ručitele. V případě zániku ručitele – právnické osoby bez likvidace, přechází ručitelský závazek na jejího právního nástupce.

Výkladový problém může nastat, vstoupí-li ručitel – právnická osoba do likvidace. Likvidátor má povinnost oznámit vstup společnosti do likvidace všem známým věřitelům a vyzvat je k přihlášení jejich pohledávek (§ 73 obch. zák.). Na základě této výzvy **musí věřitelé přihlásit své pohledávky do likvidace**. Podání návrhu na výmaz společnosti z obchodního rejstříku je možné až po ukončení likvidace rozdělením likvidačního zůstatku. Obchodní zákoník bohužel nemá ustanovení podobné

¹¹⁰ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR, č. 7/1995, s. 401

§ 20 odst. 4 ZKV, které věřitelům umožňuje přihlašovat do konkursů na majetek jejich dlužníků i **pohledávky vázané na podmínku**. Obchodní zákoník pouze uvádí, že pokud je pohledávka **sporná** nebo **není-li ještě splatná**, lze rozdělit likvidační zůstatek, jen byla-li věřiteli poskytnuta **odpovídající jistota** (§ 75 odst. 4 obch. zák.).

Mezi sporné nebo „ještě nesplacené“ pohledávky je nutno řadit pravděpodobně i **věřitelovu podmíněnou pohledávku**, kterou má vůči ručiteli, a jež vznikne a stane se splatnou až okamžikem, kdy dlužník ani v přiměřené době po výzvě ke splnění svého dluhu, dluh neuhradí. Věřitel, který přihlásí likvidátorovi svoji podmíněnou pohledávku za ručitelem, by tak měl mít právo na poskytnutí odpovídající **jistoty**. Jistotou v tomto smyslu je podle § 555 obč. zák. třeba rozumět zejm. zřízení zástavního práva ve prospěch věřitele či obstarání způsobilých ručitelů. Praktické by mohlo být i **složení příslušné částky do úřední úschovy**.¹¹¹ Vznikne-li věřiteli pohledávka vůči ručiteli (tj. v případě, že dlužník nesplní svůj splatný závazek), věřitel se může uspokojit z poskytnuté jistoty, i když společnost (ručitel) již neexistuje. Pokud by však věřitelova podmíněná pohledávka nevznikla nebo nevznikla v plné výši a jistota by nebyla věřitelem buď vůbec využita, nebo by byla využita jen z části, a v mezidobí by likvidace skončila, bylo by možno uplatnit postup podle § 75b obch. zák.¹¹²

Co se týče **zániku ručení v případě odstoupení od smlouvy o úvěru**, existuje názor, že odstoupením od smlouvy o úvěru pohledávka věřitele na vrácení poskytnutých peněžních prostředků a zaplacení úroků nezaniká, ale pouze se mění podmínky, za nichž je dlužník povinen věřitelovu pohledávku uspokojit. Změna podle tohoto názoru spočívá v okolnosti, že se celá věřitelova pohledávka stává splatnou okamžikem odstoupení od smlouvy.¹¹³ Jestliže tedy odstoupením od smlouvy o úvěru nezaniká pohledávka věřitele vůči dlužníkovi, nezaniká ani akcesorický závazek ručitele. Uvedený výklad byl následně potvrzen i rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 27.10.1998, **č.j. 4 Cmo 180/97-67** (viz Bulletin advokacie č. 6-7/1999, s. 92).

¹¹¹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 2. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 76

¹¹² Dědič, J. a kol.: Komentář k obchodnímu zákoníku, I. Díl, Polygon, Praha 2002, s. 733

¹¹³ Plíva, S.: Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku, Právo a podnikání, č. 10/1997, s. 14

9.2. Promlčení ručitélského závazku

Podle § 310 obch. zák. se **právo věřitele vůči ručiteli nepromlčí dříve než právo věřitele vůči dlužníkovi**. Jinak řečeno, promlčecí doba ve vztahu věřitele a ručitele nemůže skončit před uplynutím promlčecí doby ve vztahu mezi věřitelem a dlužníkem, a **přerušlení, stavení či prodloužení promlčecí doby v závazku hlavním tedy může mít vliv na délku promlčecí doby v závazku zajišťovacím**. Pokud dojde k promlčení hlavního závazku, ale závazek ručitel'ský zatím promlčen nebyl, může dlužník namítnout promlčení a ručitel podle § 306 odst. 2 obch. zák. může vznést stejnou námitku. V opačném případě, kdy promlčecí doba vůči ručiteli skončí dříve než proti dlužníkovi, nemůže ručitel namítat promlčení, a to až do doby než dojde k promlčení i hlavního závazku vůči dlužníkovi. **Tato skutečnost je jedním z důsledků akcesority ručení.**

Ustanovení § 310 obch. zák. však platí jen **po omezenou dobu**. Konkrétně po dobu do uplatnění nároku věřitele vůči ručiteli z důvodu nesplnění splatného závazku dlužníkem, jelikož po vzniku nároku věřitele vůči ručiteli již nastupuje obecná promlčecí doba, vylučující aplikaci § 310 obch. zák.¹¹⁴

Proto se nárok věřitele vyplývající např. ze zrušené smlouvy o úvěru vůči ručiteli v režimu obch. zák. promlčuje v obecné čtyřleté době ve smyslu § 397 obch. zák. Promlčecí doba pak podle § 391 odst. 1 obch. zák. vůči ručiteli počíná plynout ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, tj. po uplynutí přiměřené doby poté co byla ručiteli doručena výzva věřitele k zaplacení dlužné částky za dlužníka ve smyslu § 306 odst.1 obch. zák.¹¹⁵ Promlčecí doba proti ručiteli začne běžet za normálních okolností o něco později než promlčecí doba proti dlužníkovi (ta počíná běžet podle § 392 obch. zák. okamžikem splatnosti pohledávky), protože věřitel musí nejprve

¹¹⁴ Chalupa, L.: K otázce určitosti a promlčení ručení v režimu obchodního zákoníku, čsp. Právní rádce, č. 1/2005, s. 32

¹¹⁵ Tamtéž, s. 32

neúspěšně uplatnit právo proti dlužníkovi a teprve poté může požadovat plnění po ručiteli.¹¹⁶

V souvislosti s promlčením je nutno upozornit i na znění § 323 odst. 3 obch. zák., podle kterého **má uznání závazku dlužníkem účinky i vůči ručiteli**. Tato úprava je pro ručitele nevýhodná, jelikož nemůže uplatňovat námitky podle § 306 odst. 2 obch. zák., což vede ke zcela nespravedlivým důsledkům v případě, že dluh je promlčen.¹¹⁷ Obchodní zákoník ručiteli umožňuje, vzhledem k dispozitivnosti ustanovení § 323 odst. 3. obch. zák., ručení podle § 323 odst. 3 obch. zák. **vyloučit**. Je tedy na ručiteli, aby zvážil toto riziko již při přebírání ručení.

V úpravě občanského zákoníku podle § 548 odst. 3 obč. zák. je **uznání dluhu** účinné vůči ručiteli, pokud s tím souhlasí. Podle obchodního zákoníku však takovýto souhlas vyžadován není a **v obchodních vztazích má uznání závazku účinky vůči ručiteli** bez ohledu na to, zda s tím souhlasí či nikoliv. Uzná-li dlužník písemně svůj závazek, **běží nová čtyřletá promlčecí doba** od tohoto uznání (§ 407 odst. 1 obch. zák.).

Vzhledem k tomu, že uznání závazku nebo např. dlužníkovu prohlášení o prodloužení promlčecí doby (§ 401 obch. zák.) apod., má účinky i vůči ručiteli, **může se ručitel s dlužníkem dohodnout**, že dlužník podobné úkony neučiní bez jeho předchozího souhlasu. Stane-li se tak, pak při porušení tohoto smluveného závazku může nastoupit **dlužníková povinnost k náhradě škody vůči ručiteli**. I takto sjednaný závazek lze dále zajistit.¹¹⁸ Dojde-li k takovému vymezení vzájemných práv a povinností, bude praktické tyto vztahy upravit již v „dohodě o převzetí ručení“, kterou spolu ručitel a dlužník zpravidla uzavírají.

¹¹⁶ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 639

¹¹⁷ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha, 1999, s. 296

¹¹⁸ Eliáš, K. a kol.: Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, a.s., 2004, 4. přepracované a rozšířené vydání, s. 601

10. Vliv konkursního řízení na ručení

10.1. Prohlášení konkursu na majetek dlužníka

V případě konkursního řízení na majetek dlužníka **trvá povinnost ručitele k úhradě dluhu v nezměněném rozsahu i nadále**. Ve vztahu k ručení za obchodní závazky má prohlášení konkursu za následek **vznik práva věřitele domáhat se splnění úpadcova dluhu přímo na ručiteli úpadce**, aniž by musel dříve, než se počne domáhat splnění na ručiteli, vyzývat ke splnění dluhu úpadce (dlužníka).¹¹⁸

Podle některých názorů **je věřitel povinen přihlásit do konkursu svou pohledávku**, aby ručiteli neztížil možnost následného postupu proti dlužníkovi, jak to předpokládá § 308 obch. zák., popř. jej této možnosti vůbec zbavil. Podle zastánců těchto názorů, „by nepodání přihlášky věřitelem odporovalo principu poctivosti v obchodním styku (§ 265 obch. zák.), zásadě profesionálního postupu v obchodních vztazích, a tím i zásadám, na nichž obchodní zákoník stojí (§1 odst.2 obch. zák.)“.¹¹⁹

Osobně se přikláním k názoru, že věřitel tuto **povinnost nemá** vzhledem k tomu, že ručitel má sám možnost svou pohledávku, která mu vznikne vůči dlužníkovi, pokud za něj bude plnit věřiteli, **přihlásit do konkursu**, a to **jako pohledávku vázanou na podmínku** ve smyslu § 20 odst. 4 ZKV (srov. přihlašuje svou pohledávku věřitel, v případě konkursu na majetek ručitele - viz níže). Ručitel tak přihlašuje svou pohledávku do konkursu ve chvíli, kdy jeho pohledávka vůči úpadci ještě není splatná (tj. před tím než za něj uhradil dluh věřiteli). Pohledávka vůči úpadci mu vznikne až poté, co tuto pohledávku za úpadce věřiteli uhradí.

„I pro přihlášky vázané na podmínku platí zákonná přihlašovací lhůta (30 dnů až 3 měsíce ode dne prohlášení konkursu podle rozhodnutí soudu) a to bez

¹¹⁸ Eliáš, K.: Účinky prohlášení konkursu, Právník č. 2/1995, s. 140

¹¹⁹ Eliáš, K.: Ručení v úpravě obchodního zákoníku, Právní praxe, čsp. české justice, Min. spravedlnosti ČR, č. 7/1995, s. 399 srov. Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 1999, s. 232

ohledu na to, kdy bude ručitel za úpadce jeho závazek plnit a kdy tomuto ručiteli pohledávka proti úpadci teprve vznikne“.¹²⁰ Přihlášku je možno podat nejpozději do 2 měsíců od prvního přezkumného jednání. K později přihlášeným pohledávkám se již nepřihlíží (§ 22 odst. 2 ZKV). Je tedy ve vlastním zájmu ručitele podat svou přihlášku do konkursu co nejdříve a nezmeškat přihlašovací lhůtu.

Proto si myslím, že přihlášení **pohledávky věřitele** do konkursu na majetek dlužníka je věřitelovou volbou a **nikoliv povinností vyplývající ze zákona**. Nicméně je i ve věřitelově zájmu, aby svou pohledávku za dlužníkem do konkursu přihlásil, protože případným neúspěchem při vymáhání pohledávky na ručiteli, by byl věřitel zbaven možnosti uspokojení v rámci konkursu na majetek dlužníka.

V případě, že **ručitel svou podmíněnou pohledávku nepřihlásí** a uhradí za dlužníka dluh, a věřitel svou pohledávku za dlužníkem (úpadcem) již přihlásil, **musí ručitel oznámit konkursnímu správci subrogaci**. Pokud ji věřitel ještě nepřihlásil, ručitel ji musí přihlásit svým jménem.¹²¹

Pokud však svou pohledávku přihlásí do konkursu na majetek dlužníka věřitel i ručitel (ten jako pohledávku podmíněnou) a ručitel později uhradí za dlužníka (úpadce) dluh, může být otázkou, zda dojde k subrogaci a k podmíněné pohledávce se nepřihlíží nebo zda k subrogaci nedojde, tj. věřitelem přihlášená pohledávka zanikne a bude přihlíženo pouze k pohledávce ručitele. V souladu s dikcí ustanovení § 308 obch. zák., podle které ručitel, jenž splní závazek, za který ručí, nabývá vůči dlužníkovi práva věřitele, je nutno učinit závěr, že i v tomto případě musí ručitel oznámit konkursnímu správci, že v důsledku plnění poskytnutého za úpadce a následné subrogace vstupuje do práv věřitele. Tím ručitelova podmíněná pohledávka zanikne.

¹²⁰ Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání – komentář, 2. vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2002, s. 572

¹²¹ Pelikánová, I.: Komentář k obchodnímu zákoníku, 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996, s. 638 : „Komentář ObchZ Trizonia (s. 318) zmiňuje situaci, kdy na majetek dlužníka byl prohlášen konkurs. Pokud již byla pohledávka přihlášena, musí ručitel oznámit subrogaci konkursnímu správci, pokud ještě přihlášena nebyla, musí ji svým jménem přihlásit“.

Z pohledu dlužníkových věřitelů je ručení optimálním zajišťovacím prostředkem z toho důvodu, že na rozdíl od osob, jejichž věci, práva nebo pohledávky zajišťují pohledávky vůči úpadci a jsou na výzvu správce povinny plnit ve prospěch podstaty, je **ručitel i po prohlášení konkursu povinen plnit přímo věřiteli**. Ustanovení § 27 odst. 5 ZKV týkající se pohledávek vůči úpadci zajištěných jinými osobami a postupu vůči těmto osobám se na ručitele nevztahuje. **Věřitelé pohledávek, které byly zajištěny ručením, se tak mohou domáhat plnění přímo na ručiteli** a nemusí uplatňovat právo na oddělené uspokojení, jako tomu např. u zajištění formou zástavního práva, zadržovacího práva či postoupení pohledávky.

Vyrovnání a nucené vyrovnání

Vyrovnání i nucené vyrovnání umožňují řešení úpadku dlužníka jiným způsobem, než zpeněžením podstaty a rozvrhem výtěžku mezi věřitele. Podstata obou institutů spočívá v tom, že za cenu termínovaného částečného uspokojení pohledávek věřitelů, které má za následek zánik zbytku pohledávky, věřitelé získávají **rychlejší a operativnější uspokojení**. Ve srovnání s řešením úpadku v rámci konkursního řízení se zde uplatňuje daleko více dispoziční zásada.¹²²

Pro problematiku vyrovnání platí, že i zde ručení trvá v nezměněném rozsahu i po částečném zániku hlavního závazku, ke kterému dojde, je-li potvrzeno „vyrovnání“ dlužníka ve vyrovnávacím řízení, protože ve smyslu § 63 odst. 2 ZKV zůstávají potvrzeným vyrovnáním nedotčena práva věřitelů mj. proti ručitelům dlužníka, pokud se věřitelé těchto práv výslovně nevzdají. **Ručitelé však mají právo podle § 62 odst. 1 ZKV proti usnesení potvrzujícímu věřiteli vyrovnání podat odvolání.**

Podle § 46 odst. 2 ZKV může dlužník v návrhu na vyrovnání mj. uvést i osoby ochotné zavázat se za splnění vyrovnání jako spoludlužníci nebo **ručitelé** (v těchto případech se však poskytnuté ručení bude řídit obč. zák., jelikož je zajišťován závazek vyplývající ze zák. o konkursu a vyrovnání a nikoli závazek založený podle části III. obch. zák.ve

¹²² Pokorný, P. a kol.: Zákon o konkursu a vyrovnání s komentářem, nakladatelství Žirafa, první vydání, Praha 1998, s. 69 až 70

smyslu § 261 odst. 4 obch. zák). Tyto osoby musí návrh na vyrovnání spolupodepsat a jsou účastníky vyrovnání (§ 48 ZKV).

V souvislosti s úpravou vyrovnání je nutno dodat, že ve smyslu § 49 odst. 1 ZKV, v rámci omezení možnosti dispozice vlastním majetkem, **se dlužník nesmí mj. zavazovat jako ručitel**, a to pod sankcí neúčinnosti takového právního úkonu vůči věřitelům (§ 49 odst. 2 ZKV).

Nucené vyrovnání se svou povahou podobá vyrovnání ve smyslu části III. ZKV. Liší se od něho především procesně. Zatímco vyrovnání podle části III. ZKV se uskutečňuje mimo konkurs v samostatném řízení, nucené vyrovnání je možné pouze v rámci konkursního řízení, jehož některé fáze nahrazuje. Možnost uvést osoby ochotné vystupovat jako ručitelé a nezbytnost jejich podpisu platí i u nuceného vyrovnání (viz § 34 odst. 2 ZKV). Stejně jako u vyrovnání i u nuceného vyrovnání **mají ručitelé podle § 39 odst. 3 ZKV právo podat odvolání proti usnesení o potvrzení nuceného vyrovnání**. Úplným a včasným splněním soudně potvrzeného nuceného vyrovnání je úpadce podle § 42 odst. 1 ZKV zproštěn závazku nahradit věřitelům újmu, kterou vyrovnáním utrpěli, a je rovněž zproštěn závazku proti ručitelům, kteří by měli proti němu postih. „**Konkursnímu věřiteli však podle převládajícího výkladu zůstává, po ukončení konkursu nuceným vyrovnáním, právo domáhat se splnění závazku na ručiteli**“.¹²³

10.2. Prohlášení konkursu na majetek věřitele

V případě, kdy je konkurs prohlášen nikoliv na majetek subjektu vystupujícího v původním závazkovém vztahu zajištěném ručením jako dlužník, ale naopak jako věřitel, **má rozhodující význam § 27 odst. 4 ZKV**. Podle tohoto ustanovení je správce povinen vymáhat ve prospěch podstaty peněžité pohledávky, které má úpadce za svými dlužníky nebo **osobami, které zajišťují tuto pohledávku**. Mezi osoby, které

¹²³ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha 1999, s.244

mohou zajišťovat úpadcovi pohledávky, je nutno řadit mj. i **ručitele**. Zde je nutno vzít v potaz ustanovení § 14 odst. 1 písm. g) ZKV, podle kterého jedním z účinků prohlášení konkursu je i to, že nesplacené pohledávky úpadce, které má za svými dlužníky, se stávají splatnými. Správce tak může na úpadcovi ručitele nastoupit v obecném režimu, tj. poté, kdy vyzve k plnění úpadcova dlužníka a ten ani v přiměřené lhůtě splatný závazek nesplní.¹²⁴

Pokud se nesplacené pohledávky a závazky úpadce považují v konkursu za splatné, neznamená to automaticky, že se staly **obecně nebo nevratně splatnými**. Jakmile při zrušení konkursu pomínou některé účinky prohlášení konkursu, zaniká i tento účinek účelové splatnosti (§ 45 odst. 1 ZKV). Účelem ustanovení o „předčasné splatnosti“ pohledávek je, aby správce mohl vyžadovat a vymáhat jejich plnění ve prospěch podstaty bez ohledu na jejich splatnost (§ 27 odst. 4 ZKV) a konkursní podstata mohla být v reálném čase rychle zpeněžena.¹²⁵

10.3. Prohlášení konkursu na majetek ručitele

Bude-li prohlášen konkurs na majetek ručitele, **je nutno na daný případ aplikovat § 20 odst. 4 ZKV**, a věřitelovu pohledávku do konkursu přihlásit jako pohledávku vázanou na podmínku (srov. přihláška pohledávky ručitele do konkursu na majetek dlužníka). V daném případě by se jednalo o podmínku odkládací, tedy okolnost, že věřitelův dlužník nesplní svůj závazek, a věřitel tak bude moci vymáhat plnění na ručiteli (úpadci).

Podle § 33 odst. 2 písm. b) ZKV se částky připadající na tyto podmíněné nároky, které správce uznal, **složí do úschovy u soudu a po splnění podmínek se rozvrhnou novým rozvrhovým usnesením**. K nárokům, u nichž se podmínky nesplní, se nepřihlíží.¹²⁶ Jinými slovy, jestliže dlužník svůj závazek nesplní, v rámci nového

¹²⁴ Kozel, R.: Problémy konkursního řízení a jejich řešení, Linde Praha, Praha 2001, s. 371

¹²⁵ Zelenka, J., Maršíková, J.: Zákon o konkursu a vyrovnání – komentář, 2. vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2002, s. 405

¹²⁶ Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.: Zajištění závazků v ČR, 2. přepracované a doplněné vydání, C.H.Beck, Praha 1999, s. 245

rozvrhového usnesení bude poměrně uspokojena i věřitelem přihlášená podmíněná pohledávka. V opačném případě, když dlužník svůj závazek splní, podmínky pro uplatnění podmíněného nároku nebudou splněny. Částka složená za tímto účelem v úschově soudu pak bude novým rozvrhovým usnesením rozdělena pouze mezi konkursní věřitele, kteří podmíněné pohledávky přihlášeny neměli, nebo měli, a odkládací podmínka byla splněna (tj. dlužník svůj závazek vůči nim nesplnil).

11. Závěr

Institut ručení je vedle smluvní pokuty a zástavního práva nejčastější formou zajištění obchodních závazků. Frekvencovanost dobrovolného ručení prostého roste. Je to dáno především zvyšujícím se počtem poskytovaných úvěrů. Zejm. banky nezřídka sahají při poskytování úvěrů, kromě zástavního práva, i k tomuto typu zajištění. Ručitelem se může stát každá způsobilá fyzická nebo právnická osoba, podnikatel či nepodnikatel.

Ručení je vhodným a oblíbeným způsobem zajištění obchodních závazků i z toho důvodu, že v případě, kdy je na majetek dlužníka prohlášen konkurs, věřitel se nemusí domáhat svého práva na plnění skrze správce konkursní podstaty, ale je oprávněn nastoupit přímo na ručitele.

Při přebírání ručení je nutno věnovat mimořádnou pozornost obsahu ručitélského závazku. Ručení není ryze kogentní povahy a proto ručitel dává notnou dávku uvážení, zda některá práva a povinnosti vyloučit či omezit, nebo naopak zpřísnit. Ručitel může upravit odlišně od obchodního zákoníku např. okolnosti za jakých je věřitel oprávněn požadovat na ručiteli plnění nebo povinnost věřitele sdělit výši jeho zajištěné pohledávky. Ručitel je také oprávněn omezit ručení pouze na určitého věřitele a tím znemožnit přechod závazku plynoucího z ručení společně s postupovanou pohledávkou, která je ručením zajištěna.

Dále ručitel může vyloučit ustanovení zákona, podle kterého má uznání závazku účinky i vůči ručiteli, nebo může prohlásit, že pokud se právo věřitele vůči ručiteli promlčí dříve než právo věřitele proti dlužníkovi, tak má ručitel právo vznést námitku promlčení. Ručitel má možnost vyloučit z ručitélského prohlášení také dikci zákona, podle které ručení nezaniká, pokud závazek zanikl pro nemožnost plnění dlužníka a závazek je splnitelný ručitelem nebo pro zánik právnické osoby, jež je dlužníkem apod.

Nemalou roli v oblasti zajištění obchodních závazků sehrává kvalita a jednoznačnost právní úpravy. Ne vždy se daří účinně předcházet případným problémům vznikajícím

při aplikaci zákona v praxi. V této souvislosti mohu pro ilustraci zmínit např. diskutovanou otázku kolem mezí aplikace ustanovení §196a odst. 3 obch. zák. na převzetí ručení, které v praxi čas od času působí jisté problémy, nebo otázku zda může ručení vzniknout jednostranným právním úkonem či nikoliv apod. Výsledkem je pak právní nejistota, která je občas podporována i nejednotným rozhodováním soudů. Jasně do těchto otázek může vnést právní úprava, která vzejde z rekodifikace soukromého práva.

Z hlediska *de lege lata* nepovažují současnou právní úpravu ručení, jak je obsažena v obchodním zákoníku, za špatnou. Ostatně tuto právní úpravu ručení kopíruje i věcný záměr nového občanského zákoníku.

Z pohledu *de lege ferenda* je úprava ručení v návrhu rekodifikovaného občanského zákoníku v **zásadě převzata z dosud platné právní úpravy obsažené v obchodním zákoníku** (§ 303 až 312 obch. zák.) s nepatrnými změnami. Zejména se upřesňuje **smluvní povaha** vzniku ručení v tom smyslu, že odmítne-li věřitel ručitele, nemá pak již právo po něm cokoli žádat.

Nový občanský zákoník by měl obsáhnout takřka kompletní úpravu obligačního práva. To znamená, že bude obsahovat dostatečně přesnou obecnou část i základní úpravu všech základních typů smluv včetně těch, jež jsou dnes obsahem obchodního zákoníku. Lze proto předpokládat, že i zajišťovací instituty, včetně ručení, budou obsaženy kompletně v občanském zákoníku.

Předpokládá se tedy **sjednocení úpravy ručení podle občanského zákoníku a podle obchodního zákoníku.** Např. současný věcný záměr občanského zákoníku počítá s tím, že ručitel bude moci plnění odepřít, pokud věřitel zavíní, že pohledávka nemůže být uspokojena dlužníkem (viz § 1693 odst. 2 věcného záměru obč. zák.). Stejně tak by podle věcného záměru mělo být uznání dluhu (závazku) dlužníkem účinné vůči ručiteli jen tehdy, vysloví-li s tím ručitel souhlas v ručitelském prohlášení nebo později (viz § 1696 odst. 2 věcného záměru obč. zák.). Z pohledu ručení za obchodní závazky

se jedná o rozšíření práv ručitele v rozsahu, v jakém tato práva ručiteli přiznává občanský zákoník.

Ve věcném záměru obchodního zákoníku dochází k přepracování problematického § 196a obch. zák. Požadavek předchozího souhlasu valné hromady v případech, kdy společnost přebírá ručení za závazky osob, které jsou oprávněny jednat jejím jménem (např. za člena představenstva apod.) nebo za osoby jim blízkým, zůstává zachován. Stejně tak se předchozí souhlas valné hromady vyžaduje nadále, přebírá-li společnost ručení za závazky osoby, jejímž jménem je oprávněna jednat osoba, která je oprávněna jednat i jménem ručitele (viz § 338 odst. 3 věcného záměru obchodního zákoníku). Zásadní posun však nastává v aplikaci současného § 196a odst. 3 na ručení. Podle věcného záměru nebude napříště při přebírání ručení v rámci koncernu (holdingu) potřeba souhlasu valné hromady, ani zpracování znaleckého posudku.

Přínosem by v této souvislosti mohlo být i ustanovení pojednávající o následcích porušení těchto kogentních ustanovení. Doposud zákon o následcích porušení paragrafu 196a obch. zák. nepojednával a soudy společně s odbornou veřejností povětšinou obhajovali „doktrínu neplatnosti“ právního úkonu učiněného v rozporu s těmito ustanoveními. Věcný záměr obchodního zákoníku klade důraz především na **dobrou víru třetích osob**. Proto ručení převzaté bez předchozího souhlasu valné hromady **není podle tohoto návrhu neplatné**. Členové představenstva, resp. osoby které jsou oprávněny jménem společnosti takové úkony učinit, však **budou společně a nerozdílně odpovědni za škodu**, která v důsledku porušení zákona společnosti, akcionářům nebo třetím osobám vznikne.

Ručení je institut s dlouhou tradicí a lze předpokládat, že bude jedním z nejvhodnějších zajišťovacích prostředků pro obchodní závazkové vztahy, a ne jen pro ně, i do budoucna. Nechme se překvapit, jakou výslednou podobu dostane ručení poté, co bude dokončena očekávaná a tížená rekodifikace soukromého práva.

Seznam použité literatury:

1. **Arndts, L. ryt. Z Arnesbergu:** Učební kniha pandekt, Právnická jednota, Praha 1886
2. **Dědič, J. a kol.:** Komentář k obchodnímu zákoníku, Polygon, Praha 2002
3. **Dvořák, S.:** Zajištění závazku zástavním právem k nemovitosti třetí osoby, Právní rádce č. 3/1998
4. **Eliáš, K.:** Obchodní zákoník – praktické a poznámkové vydání s výběrem literatury od r. 1900, Linde Praha, a.s., 4. vydání, Praha 2004
5. **Eliáš, K.:** Účinky prohlášení konkursu, Právník č. 2/1995
6. **Eliáš, K.:** Některé zákonné konstrukce k ochraně majetku akciové společnosti, XII. Karlovarské právnické dny, Linde Praha, a.s., Praha 2002
7. **Eliáš, K.:** Smrt dlužníka a věřitele jako právní důvod zániku obchodních vztahů, Obchodní právo č. 6/1997
8. **Faldina, F., Hušek, J., Des, Z.:** Zajištění a zánik závazků, obchodní právo v praxi CODEX Bohemia, Praha 1995
9. **Faldyna, F., Pokorná, J., Tomsa, M. a kol.:** Obchodní právo-meritum (výkladová řada), ASPI, a.s., Praha 2005
10. **Galíčková, A.:** Změna obchodních závazků, Obchodní právo č. 1/1994
11. **Giese, E., Dušek, P., Payne-Koubová, J., Dietschová, L.:** Zajištění závazků v ČR, 2. vydání, C.H.Beck, Praha 1999
12. **Hromek, P.:** Práce posluchačů PFUK, č.72, („disertační práce“), zajištění závazků z úvěrové smlouvy se zvláštním zřetelem na zástavní právo, Univerzita Karlova, Praha 2000
13. **Chalupa, R.:** Zajištění obchodních závazků, čsp. Obchodní Právo, č. 7/1993
14. **Chalupa, L.:** K otázce určitosti a promlčení ručení v režimu obchodního zákoníku, Právní rádce č. 1/2005
15. **Kincl, J. – Urfus, V.:** Římské právo, Panorama, Praha 1990
16. **Kolektiv autorů a konzultantů:** Slovník cizích slov, Encyklopedický dům, spol. s r.o., Praha 1996

17. **Kozel, R.:** Problémy konkursního řízení a jejich řešení, Linde Praha, Praha 2001
18. **Nesnídal, J, Marek, K, Pokorná, J, Pohl, T, Vích, J.:** LEXIKON – obchodní právo, Jiří Motloch – SAGIT, 2001
19. **Pelikánová, I.:** Komentář k obchodnímu zákoníku, 2 a 3. díl, Linde Praha, a.s., Praha 1996
20. **Pelikánová, I.:** Ručení, Právník – teoretický časopis pro otázky státu a práva č. 5/1996
21. **Pelikánová, I. a kol.:** Obchodní právo, II. Díl, 2. vydání, ASPI, Praha 2003
22. **Plíva, S.:** Ručení v obchodních vztazích, Bulletin advokacie, č. 6-7/1995
23. **Plíva, S.:** Přednáška z obchodního práva na PFUK ze dne 3.11.2003
24. **Plíva, S.:** Odstoupení od smlouvy o úvěru a zajištění závazku, Právo a podnikání č. 10/1997
25. **Pokorný, P. a kol.:** Zákon o konkursu a vyrovnání s komentářem, nakladatelství Žirafa, první vydání, Praha 1998
26. **Rebro, K.:** Římské právo súkromné, Obzor, Bratislava 1980
27. **Richter, T.:** Nad judikátem Nejvyššího soudu ohledně ručení v rámci koncernu, Právní rozhledy č. 9/2006
28. **Sommer, O.:** Učebnice soukromého práva římského, díl II., právo majetkové, Všehrd, Praha 1946
29. **Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.:** Obchodní zákoník – komentář, 7. vydání, C.H.BECK, Praha 2002
30. **Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.:** Obchodní zákoník – komentář, 10. vydání, C.H.BECK, Praha 2005
31. **Zelenka, J., Maršíková, J.:** Zákon o konkursu a vyrovnání – komentář, 2. vydání, Linde Praha, a.s., Praha 2002

Seznam použité judikatury:

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.7.1967, **sp. zn. 4 Cz 78/67**, R 2/68 (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č.1 /1968, s. 35)
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 26.1.1973, **sp. zn. 1 Cz 78/72**, R 62/73 (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 9/1973, s. 492)
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 18.5.1973, **sp. zn. 1 Cz 43/73**, R 61/73 (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 9/1973, s. 487)
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.4.1994, **sp. zn. 7 Cdo 150/93**, R 56/95 (viz Sbírka rozhodnutí ČR č. 6/1995, s. 253)
5. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21.10.1997, **č.j. 5 Cmo 543/96** (viz Soudní rozhledy č. 8/1998, s. 206)
6. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 28.4.1998, **č.j. 5 Cmo 549/97** (viz Soudní rozhledy č. 4/1999, s. 123)
7. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 27.10.1998, **č.j. 4 Cmo 180/97** (viz Bulletin advokacie č. 6-7/1999, s. 92)
8. Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 23.11.1998, **č.j. 5 Cmo 625/97** (viz Právní rozhledy č. 3/1999, s. 161)
9. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.10.1999, **sp.zn. 31 Cdo 870/99**, R 52/2000 (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 8/2000, s. 490)
10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 09.2.2000, **č.j. 32 Cdo 2384/98** (viz Obchodní právo č. 9/2000, s. 28)
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7.2.2001, **č.j. 29 Cdo 320/2000** (nepublikováno)
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8.1.2003, **č.j. 29 Odo 667/2001**, R 61/2003 (viz Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 7-8/2003, s. 525)
13. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.9.2003, **č.j. 31 Cdo 2772/2000** (nepublikováno)
14. Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 3.12.2003, **č.j. 23 Cm 63/2003** (nepublikováno)

15. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.6.2005, **č.j. 29 Odo 563/2003**, R 18/2006 (viz Soudní judikatura č.8/2005, s. 577 a Sbírka rozhodnutí NS ČR č. 2/2006, s. 143)
16. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.8. 2005, **č.j. 29 Odo 996/2004** (viz Soudní judikatura č. 12/2005, s. 937)
17. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.2005, **č.j. 29 Odo 742/2005** (nepublikováno)
18. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2006, **č.j. 29 Odo 1314/2004** (nepublikováno)
19. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2006, **č.j. 29 Odo 1030/2005** (nepublikováno)